Poštarina plaćena u gotovom

9-10 — XXXVII

LUČ

LUČ

REVIJA ZA MISAO I ŽIVOT HRVATSKOG KATOLIČKOG ĐAŠTVA

LIPANJ—SRPANJ 1942.

Na svršetku godine . . .

François Mauriac: Dvije evanđeoske slike

Dr. Paolo Mix: Uvod u jednu estetiku

Tugomir Lab: Bol moje majke

Pjesme: Branko Fučić: * * *; Suze na dlanu; P. Prodolski: Nokturno u samotnoj sobi

Hrvatska katolička sutrašnjica

Dvije duhovne igre Enrica Pea

Vinko Kos pjesnik osamljenosti i šutnje

Misli o liturgiji

Knjige . . .

Dokumenti: Pobuna masa

Zapisci . . .

»Naš put«: »Dođi kraljevstvo tvoje; Tečaj đaka K. A.; Nihil novi . . .; Vjeko Dubrov: Jedne noći; Zašto je sv. Franjo patron K. A.?; Željka Banovac: Sakati jednik; Razvitak štrebera; P. P.: Proljetno pismo u sanatoriji; Stjepan Krčmar: Kocka je pala; Kako ćeš prosuđivati umjetničku sliku; Odgovori uredništva . . .

UREDNIŠTVO NARUČUJE SVE RUKOPISE OSIM ČISTO LITERARNIH. RUKOPISI SE NE VRAĆAJU.

Predplata: za đake Kuna 30.—, za ostale Kuna 50.—. Pojedini broj Kuna 5.—

OBAVIJEST UREDNIŠTVA

U zadnji čas, kad je već 9. broj »Lučki« bio složen, dobilo je uredništvo od Predsjedništva vlade (Državni izvještajni i promičbeni ured) pod brojem 10045/42 obavijest DA SE ZBOG ŠTEDNJE PAPIRA, pored ostalih revija i listova, OBUSTAVLJA I DALJNJE IZLAŽENJE »LUČI«.

Prisiljeni tako da ovu školsku godinu završimo dvobrojem, gledajući žrtve i pregaranja, koja naša sredina donosi u ovim teškim prilikama, i mi prinosimo ovu žrtvu, duboko uvjereni, da će po završetku rata i po sređivanju ekonomskih i općih prilika, biti našoj »Lučki« omogućen normalan rad i razvoj.

Stoga obraćajući se vjernoj publici »Lučki«: pretplatnicima i čitateljima, prijateljima iz gimnazijskih klupa i sa sveučilišta kao i starijim našim intelektualcima, te suradnicima i pomagačima, zahvaljujemo na koncu svima od njih na aktivnoj pomoći, na ljubavi i na radu za zajedničke ideale.

A onima, koji imadu još kakvih obveza prema upravi (predplate i dugovi), stavljamo još jednom do znanja, da ovim brojem »Luč« zaključuje svoje izlaženje, pa ih stoga uljudno molimo, da što skorije urede svoje račune, kako bi i uprava mogla završiti svoj rad i isplatiti tiskaru.

■

Drvorez s naslovne strane: Biblijske slike (Kain i Abel) od Jana Gossaerta zvana Mabuse (1470.—1541.). Znatno smanjeno.

NA SVRŠETKU GODINE . . .

Misao, koja nas je pokrenula da stavimo »Luč« izvan i iznad organizacijskih okvira, tako da ona danas predstavlja reviju svih mladih katoličkih intelektualaca, nije bila uperena samo u smislu okupljanja i jedinstva svih organiziranih katoličkih đaka u K. A., nego — naglašujemo još jednom — u prvom redu zbog osjećaja, koji mora svaki katolički intelektualac da posjeduje i zrači oko sebe: živog osjećaja svoje današnje prisutnosti u svijetu i odgovornosti svog poziva intelektualca i vjernika. Tomu cilju bilo je prvenstveno usmjereno i pisanje i idejna pozadina »Lučki« u svim mogućim oblicima. Iako se uopće nismo htjeli dotaći mnogih onih idejnih reakcija okolo nas i unutar nas, o kojima bi katolički akademičar danas morao voditi računa, mislimo da smo rekli barem manji, no ne manje važni dio ovog našeg programa.

U ovakovom skromnom i početnom radu došli smo do kraja jedne školske godine. Nadajući se da ćemo moći s njime i u budućnosti nastaviti, ipak držimo potrebnim, da se na svršetku jednog perioda pogledamo iskreno i srdačno u oči i da rekapituliramo neke već iznesene idejne stavke, na kojima inzistiramo držeći ih bitnima i nezaobilažnjivima.

*

Kako god su mnogi simpatično primili nove brojeve obnovljene revijalne »Lučki« i kako god su nas mnogi razumjeli i poduprli, toliko su drugi pokazali svoje nerazumijevanje i svoj stari uskogrudni mentalitet. Osvrćući se na one, koji su u »Lučki« vidjeli staru »klerikalnu« reakciju, koja samo izlazi pod novim oblicima, moramo primjetiti, da smo mi sami vrlo dobro svijesni, u kojoj mjeri i koliko su današnji katolici odgovorni i krivi za svoje prestupke. Ispovijedajući i naglašujući potrebu vraćanja katolicizmu i korjenito opredjeljenje za nj ili protiv njega, mi nikad nismo pokušavali da ga bilo kome silom naturnemo — jer ono je daleko iznad svakidašnjih i povremenih ljudskih tvorevina — niti još više da branimo ili šuteći prelazimo preko umornih i trulih, bezsadržajnih forma i generacija, koje s katolicizmom nemaju ništa zajedničko. Željeli smo još jednom zasvjedočit punu njegovu vrijednost i širokogrudni i objektivni stav kršćanina prema svijetu. Može se komunistima činiti, da su oni jedini borci za čovjeka, mi vis-à-vis te iluzije tvrdimo, da je kršćanstvo prvo i jedino, koje je donijelo i još donosi pojmove humaniteta, slobode i jednakosti gledajući čovjeka u njegovoj općoj i nepromjenljivoj realnosti.

U vremenu katastrofalnih duhovnih aberacija želimo učvrstiti u našoj svijesti i u našim svagdanjim pogledima i progledima prije svega kršćansku hijerarhiju vrednota. A s Crkvom, koja danas jedina pledira za sveta i nepovrediva čovječja prava, sada kada su više nego ikada u svijetu ugrožena, želimo u toj hijerarhiji podcrtati ta prava gledajući u čovjeku jedino čovjeka (= sliku i priliku BOŽJU), bez obzira na njegove daljnje atribute.

*

Drugo je pitanje naše »linije« i njene izrazitosti. Bez obzira što je pitanje uniformnosti mišljenja, duhovne slobode i jedinstvenog gledanja svih katoličkih intelektualaca (koje je zapravo nemoguće provesti) veoma delikatan problem, već samo današnje vrijeme imperativno nalaže našu liniju: okupljanje svega onoga što još duhovno reagira. U tom smo vidu naveli u uvodnom mottu jednog broja riječi, koje je François Mauriac 1939. g. u istom smislu uputio suradnicima »Temps present-a«: »Nas mora vezati još jedna posebna veza. To je poseban duh, poseban način, kojim jednako odgovaramo na okolinu i događaje. Možemo se lako razlikovati u gledanju na pojedinačne događaje; no svi smo zajednički u tome da ne želimo varati. Ta nam je volja zajednička, mi ne ćemo l a g a t i j e d a n d r u g o m e, mi ne želimo lagati. Što to znači varati? To znači igrati se s istinom. T o z n a č i i s t i n u s p r e t n o k r o j i t i z a n a š e k o r i s t i i l i s t r a s t i . . .«

*

Ostati izvan stranke i grupe (ne mislimo ovdje politički momenat), to je dužnost i poziv intelektualca: izvan duha malograđanskog mentaliteta; svakidašnjih laži i kompromisa. Biti svijestan svoje odgovornosti, posjedujući i vodeći računa jedino o d u h o v n o m. Biti oblikovatelj i onaj, koji će davati ton i život.

Navraćajući se na to ne bismo željeli biti pesimisti niti praviti prenagle ili proročke zaključke. Ali čini nam se, da današnji intelektualac ne vrši svoj poziv nepristranosti i prisutnosti u svijetu. Prisiljen da se prodaje bez cjenjkanja, prožima ga neki neizvjestan osjećaj, da je izgubio tlo pod nogama: bez jednog stalnog nazora, bez izrazitog duhovnog profila, bez jedne životne linije. Može se već bez pretjerivanja govoriti — a ta nas činjenica napunja bolom i strahom — o »izdajstvu intelektualaca-vođa«, toliko naglašavanom od Julien Bende. Što znači da je intelektualac — nakon što je izgubio pouzdanje u samog sebe — izdao svoju misiju i izgubio se u masi. Intelektualac više ne nosi svijesti o svom staleškom etosu. Intelektualac više ne osjeća svoje zvanje.

*

»Mi katolici d u ž n i smo da pridonesemo maksimum, da žrtvujemo sve, ne bi li tako spasili i opet pronašli čovjeka . . .« ponavljao nam je to uporno neki bogoslov, razočaran svojom sredinom. Ove riječi, smatramo, trebale bi biti glavno načelo svakog od nas: program i misao potpune žrtve, protkane smislom razumijevanja za vrijednost svakog č o v j e k a i njegove l i č n o s t i. Spasiti i naći čovjeka, koji je danas atomiziran, rastvoren i izgubljen.

Ako i mi, koji smo osjetili i spoznali beskrajnu vrijednost jedne ljudske duše, jednog čovjeka, izdamo i ostavimo čovječanstvo, koje danas prolazi kroz ponore patnja, mislite li da će ono ostati osamljeno, da neće k njemu prići netko drugi strašniji i opasniji nego smo mislili? I hoćemo li onoga dana, kad budemo u njegovim očima gledali luciferski odsjev, htjeti i moći uvidjeti, da ipak još nije sve definitivno izgubljeno? Hoćemo li još tada htjeti priznati, da sva njegova tragedija, sav njegov pad, sve njegovo zlo, nosi pečat njegove potrage? — »Svijet traži svece (klasično je to negdje ponavljao Jacques Maritain). Ako mu katolici ne daju ono što on od njih traži, toliko gore za njih i za sve. On će se na njima osvetiti, a svoju utjehu potražit će kod đavla«.

Budimo na jasnom: svijet se danas može osjećati razočaranim, umornim od traganja, sit i preživio, ali on će uvijek radije ostati u ovakovom stanju, nego li prihvatiti duh današnjeg p r o s j e č n o g kršćanskog gledanja i života. Neka nas ne smeta što on tako mrzi Krista. Ali on ga, ukoliko ga prihvaća, prihvaća samo potpuno

sa svim konzekvencama! Ta na koncu, bila to i Papinijeva misao, mržnja je često bila izraz neizražene i neostvarene ljubavi. Pitanje je, koje nam se postavlja i koje sili na odlučan odgovor: tko će mu ga dati?

*

U ovom vidu pitanje konačne odluke postaje ferventno i akutno, zaoštreno do vrhunca. Svaki započeti korak predstavlja možda već polovicu odluke, svaka riječ znači za nekog možda gubitak ili dobitak vječnosti, svaki pogled može obnoviti ili sablazniti jednu dušu.

Na ovoj prekretnici života, pomiješanim s tolikim tragizmom a i tolikim novim obećanjima, sve stoji na nama. Hoćemo li mi odgovoriti svom pozivu kršćanina ili ćemo, možda još jednom, zamračiti kršćanstvo u očima svijeta? Hoćemo li mi kršćani — govoreći najšire — pružiti svijetu led, strančarstvo, mržnju i nasilje ili mu ponuditi ljubav i obnovu?

Odgovor ovom povijesnom i evanđeoskom pozivu leži u nama i to p r v e n s t v e n o u nama. Jer budimo svijesni činjenice: nitko mu ga drugi neće moći dati.

*

Mi osjećamo da je ovo vrijeme velikih iskušenja: Hoće li kršćani svjedočiti za Istinu ili će je zatajiti. U svakom slučaju neka znadu da ih čeka sud historije. Hoće li se buduća pokoljenja, naša djeca i naši unuci crveniti pred uspomenom svojih predšasnika ili će je edificirati? Vrijeme ide i svaki je čas zapisan; nitko ga više izbrisati neće. Hoćemo li dozvoliti da se sablazne nad nama oni, koji će jednog dana s puno zanosa htjeti pogledati unatrag, onako kako smo se mi još tamo u gimnazijskim klupama sablaznili nad izdajstvom kršćana u nekim, prošlim historijskim časovima? Zar je zaboravljen stid izazvan prstom onih, koji su pred našim začuđenim očima, upirali na imena i na datume? Koliki odpadi razočaranih, kolike krize nevinih! Vodi li tko o tome računa?

Jedno želimo da nitko od nas ne zaboravi: o s j e ć a j o d g o v o r n o s t i p r e d h i s t o r i j o m.

Danas se nijedan od plahih ne smije tužiti na osamljenost. Već stotinjak godina glas enciklika upozorava one, koji se tuže da sami ne vide aktuelne, a vječne potrebe. Uostalom: oganj je bačen na zemlju i srca već gore: srca Evrope, Azije, Afrike i Amerike, srca u svijetu.

»Oganj bacih na zemlju i što ću nego da se razbukti«. Ne varajmo se: dilema je postavljena silom, urgentna i neizbježiva, vječna i aktuelna: svjedočiti ili izdati.

I srca već odgovaraju, sluteći vrijeme maksimalnih napora, koje možda nije daleko . . .

*

Tko to ne može neka znade, da nije ni vruć ni hladan i zato će biti ispljuvan iz ustiju.

»L U Č«

DVIJE EVANĐEOSKE SLIKE

Donosimo ova dva odlomka iz glasovitog djela François Mauriaca: »Vie de Jésus«, u kojem je on dosegao najduhovniji stepen svog nutarnjeg razvitka prema »sakramentalnoj milosti«.

BOGATI MLADIĆ

Njegovo srce ne bije življe samo zbog djece. Drskošću mladosti jedan ga dječak prekine: »Učitelju, što da činim, da dobijem život vječni?« Ne obraćajući, u prvi čas pažnje na njega, odgovori mu Isus:

»Ti poznaješ zapovijedi?« — i nabroji mu ih. Na to će mladić:

— Učitelju, sve sam to držao od svoje mladosti . . .

To je bilo izrečeno, bez sumnje, tonom punim jednostavnosti i poniznosti, koji dirnu Krista. Tada podiže samo oči prema onome, koje to govorio: »A Isus pogledavši ga, zavoli ga«. Pošto ga je pogledao . . . Jedan izvjestan izraz ganuo je Sina čovječjeg, — taj čar mladog bića: taj bljesak očiju, koji dolazi iz duše. On ga, dakle, zavoli i kao Bog, kome je sve podvrgnuto, progovori bez ikakve pripreme, gotovo surovo:

— Jedno ti manjka: prodaj sve što imaš i podaj siromasima, i imat ćeš blago na nebu. Zatim dođi i slijedi me.

Kad ga Isus ne bi zavolio naročitom ljubavlju, bio bi mu bez sumnje ulio snage, da ostavi sve, kao što su učinili i drugi. On bi ga podvrgnuo svemoćnoj milosti. Ali ljubav ne želi da zadrži ništa od onoga, koga voli, ako joj to ne privoli slobodno. Nije li ovaj neznanac bio previše ljubljen, a da bude začaran i otet silom? Možda je Sin čovječji očekivao od njega spontani pokret srca, jedan zanos. » . . . Ali on, ožalošćen ovom riječi, otiđe, jer bijaše vrlo bogat.«

On nestane u gomili, a Isus ga je pratio pogledom, mnogo dalje nego li što dopire vrijeme, kroz ponore vremena, — iz bijede u bijedu. Jer oni, koje je Krist pozvao, a koji se nisu odazvali, padaju, opet se dižu, vuku se očiju punih nebeskog sjaja, zamazana odijela, rasparanih i krvavih ruku.

Bol, koju osjeća on, odaje se u žestini, kad on odmah zatim proklinje i grmi protiv bogatih: »Kako je teško onima, koji se uzdaju u bogatstvo, ući u kraljevstvo Božje . . . mnogo teže nego li devi proći kroz uši iglene . . .«

On govori tako, još uvijek nepomična pogleda na mladom čovjeku, koji se polako udaljuje. Mamon odvlači ovu dušu, koju je on zavolio, dok ostali uopće ne shvaćaju njegovu gorčinu: — Tko će se dakle moći spasiti? — uzdišu oni.

Tko će se dakle moći spasiti? — To je misao, koja muči i same svece. Rastuženost njegovih prijatelja umekša Isusa. Time što je on Sin Božji, Tvorac života, on će zanijekati jednom riječi sve što je do sad rekao(a možda on vidi u duhu onaj posljednji trenutak, u kojem će mu mlado biće, koje se udaljuje, biti vraćeno zauvijek po milosti sasvim poklonjenoj). »Ništa nije moguće čovjeku, veli on, a Bog može sve . . .« Dapače da spasi toliko bogataša koliko mu se god bude svidjelo; što više da povrati ona stvorenja, koja su najdublje pala, da ih silom pridobije, da odabere dušu još okaljenu sa ustiju smrtnika. Sve je moguće Bogu: doslovno je ovo istina, kao što su to i druge riječi Gospodinove. Sve! Ta on je već rekao: »Ja ću sve

privući k sebi«. O divna i sakrivena lukavština tog milosrđa, koje izmiče svakom nadzoru i koje ništa ne ograničava! Sve je moguće Bogu.

Njegova je strogost strašila apostole, ali njegovo opraštanje činilo ih je ljubomornim. Dakle što? Svi će, dakle, biti spašeni? A mi? Petar mrmlja:

— Eto, mi smo sve ostavili da pođemo za tobom.

Živa ih ljubav gleda željno pogledom, koji kroz njih, iz vijeka u vijek, dosiže neizbrojivu gomilu posvećenih i raspetih duša:

— »Zaista vam kažem: Nema nikoga, koji je ostavio kuću ili braću ili sestre ili mater ili oca ili djecu ili polja — mene radi i radi evanđelja, a da ne primi sada u ovo vrijeme sto puta toliko: kućâ, braće i sestara i matera i djece i polja, dapače usred progona, a u budućem svijetu život vječni.«

RADNICI POSLJEDNJEG ČASA

Oni ga slušaju sa zadovoljstvom, koje ga izaziva. Nisu li povjerovali oni, da im se sve mora učiniti? Ništa nije tvorac života dužan svome stvorenju. Ne postoji više pisana zakona, kada kraljuje ljubav. Kako da to oni razumiju? Oni će bolje prihvatiti priču nego li golu zapovijed. Isus, dakle, počinje: »Kraljevstvo je nebesko kao domaćin, koji ujutro rano iziđe, da najmi radnike za svoj vinograd . . .«

Čemu ponovno pripovijedat tu priču, kad ona od svog početka sablažnjava svijet? Nadnica je ista za one, koji se iscrpljuju od rane, zore kao što i za one, koje je najmio u podne i na kraju dane. Hoćemo li mi tražiti opravdanje? Bog nema razloga da nam polaže račun. On ne oduzima ništa onima, koji su svladavali sav teret i danju žegu. Ako on obasipa posljednje pridošlice, on je sudac njihove ljubavi. Ali, kad oni ne bi imali nikakve ljubavi, ako ih on voli, ako ih pretpostavlja drugima, ako odgovaraju ovoj misterioznoj ideji Kristovoj o ljudskoj čari, što imamo mi na to reći? Ta on će im neograničeno uliti svu ljubav, koja im fali. Pa i mi sami, stvoreni po slici Božjoj, jesmo li upravljali ikada kucajima svoga srca?

FRA ANGELICO: Susret s Elizabetom

UVOD U JEDNU ESTETIKU

Prof. Dr. Paolo Mix, lektor talijanskog jezika na sveučilištu u Zagrebu, mjesto našeg običajnog oblika razgovora, prepustio nam je ovaj uvod u svoju još neobjavljenu knjigu o estetici. Donosimo ga u što moguće boljem i adekvatnijem hrvatskom prijevodu.

Uredništvo.

Poznato je, da svaki čovjek ima svoju filozofiju: bila ta gruba, nesavršena, pa i protuslovna. Jednako tako svaki kritik svoju filozofiju umjetnosti, svoju estetiku: manje ili više izrazitu, manje ili više jasno izraženu, s više ili manje sustavnosti sređenu. Ovo shvaćanje umjetnosti nije nešto kristalizirano ni neprekidno, pak se može nakon novih iskustava i preinačiti. Jedino pedanti mehanički primjenjuju unapred određene oblike; jedino se đaci bez ikakovog samostalnog duha ograničuju na proučavanje djela svog učitelja i nadaju se na taj način promicati napredak: slično kao onaj, koji misli na nova iznašašća i stane sa sitnozorom promatrati zemljopisnu kartu. No koliko su ipak preuzeti i ludi oni, koji se odlučuju na putovanja u još potpuno neistražena područja, a prelaze preko njih i ne proučavaju zemljovide prijašnjih istraživača. Ovi zamjenjuju duhovnu slobodu sa neznanjem i pobjedonosno počinju s položajima, preko kojih se odavno prešlo.

Ne će biti bez koristi, da, prije nego pređemo na proučavanje metodologije kritike, kratko iznesemo rezultate, do kojih je došlo moderno estetsko shvaćanje. Ovo je nastalo u Italiji time, što je G. B. Vico utvrdio samostojnost umjetnosti i po tom učvrstio znanost. U Njemačkoj ga je razvio E. Kant i romantički pokret. U Italiji je doseglo najodličnije mjesto napose po djelima Croce-a. Dvadeset godina nakon Croce-a, mistična estetika abbé Bremond-a dolazi u mnogočem do sličnih zaključaka, ali polazeći od različite tradicije. — Prema tome možemo povući zajedničke crte, koje označuju suvremeno estetsko shvaćanje.

*

Da možemo išta shvatiti u pitanjima estetike, traži se onaj osjećaj za razlikovanje, što ga Pascal zove: »esprit de finesse«; duh što se poput oštrog noža uvlači među ljuske onog kraljevskog čeličnog oklopa, a da ih ne rastrga, već razlikuje. Prvo što moramo razlikovati jest upravo razlika između »razlikovati«, »dijeliti« i »sjeći«.

Ima oznaka, koje su poput težine i forme krutog tijela, u stalnom odnosu, a koje moramo razlikovati, iako ih ne možemo promatrati stvarno odijeljene. Jednako tako, ako želimo naći onu naročitu bit umjetnosti, ono, što je čini takovom, moramo je razlikovati od ostalih djelatnosti duha kao misao i volju, makar su u neprestanim odnosima jedno te isto.

U tu svrhu korisno će nam poslužiti dvije zasade. Prva je: **ono što je vlastito umjetnosti, bit će vlastito svakom obliku umjetnosti.** Zato ona oznaka, koja se pridjeva samo jednom obliku umjetnosti, a ne i drugima, ne označuje bitnu oznaku umjetnosti same. Tako na pr. povjesna vjernost jednog romana, ili jedna filozofska ili socijalna postavka mogu biti u odnosu s jednim umjetničkim činom, ali nisu umjetnost, jer u drugom, recimo romanu, mogu i ne biti, a u muzici i arhitekturi ih stvarno i nema, i t. d.

Drugu predhodnu zasadu mogli bismo ovako izraziti: **»Ako u jednoj umjetnini nađemo nešto, što bi se moglo učiniti i ne-umjetničkim djelom, to nije bitno u umjetnosti«.**

Prema tome nije bitno u umjetnosti: predmet (abstraktni sadržaj ili činjenica) ni filozofsko ili političko mišljenje; možemo ih naime vrlo dobro izložiti i u ne-umjetničkim djelima, na pr. poučnima: sažetim prikazima, raspravama.

Povrh toga ne-umjetnička djela, kao na primjer dokumentirani prikazi, mogu u nama pobuditi čuvstva; čuvstva nas zabavljaju isto tako kao što neke zabavljaju policijski romani; ako su čuvstva usmjerena na djelovanje, stvaraju upravo rječita djela. Prema tome stvaranje čuvstava u nekom grubom stanju nije karakteristika umjetnosti, jer ova jest život samo u toliko, koliko ga promatra, a da mu ne podliježe.

Na osnovi ovih dviju dosad izloženih zasada smatrali su stari umjetnost vještinom oponašanja (imitiranja). Ovo shvaćanje naišlo je u slikarstvu na odlučan udarac, ne toliko sa strane estetskih naučavanja, koliko radi iznalaženja fotografije. No neki kritičari, koji u slikarstvu zabacuju »trompe- l'oeil«, ipak prihvaćaju nešto slično, kad se dive jasnom, upravo kinematografskom opisivanju nekih pisaca kao da je to umjetnost; dive se njihovom vjernom ponavljanju razgovora, recimo, seljaka i radnika. Sve to može biti povezano s umjetnošću, ali može biti i obična spretnost, koja dakako ima manji učinak od jednog dobrog govornog i zvučnog dokumentiranog filma.

Kad smo tako umjetnost razlikovali, ne odijelili, od ostalog djelovanja ljudskog duha, moramo sada povrh negativnih naći i pozitivne njezine oznake.

Umjetnost se može definirati: **»Stvaranje jednog čisto osjećajnog stanja«.** Umjetnik osjeća manje ili više razgovjetno, ali ipak živo, prisutnost jedne osjećajne atmosfere, koja je, da se poslužimo Goethe-ovim riječima, sugerirana izvjesnom »prigodom«. Ta atmosfera već od početka ide za tim, da bude potpuno pročišćena na način svojstven naravi umjetnika (glazbom pjesništvom, slikarstvom i t. d.).

Stvaranje se sastoji u ovom izražajnom određivanju osjećajnog mikrokozmosa. Ovo određivanje jest podjedno i slikovna objektivacija i zrijenje, što pročišćava. Baš ovo zadnje čini osjećajni mikrokozmos **čistim od svake praktične primjese,** što shematizira, apstrahira, omamljuje, jer je usmjerena prema djelovanju.

Prema tome osjećaj jest Život. Baš ova čistoćatog osjećajnog mikrokozmosa čini, da u njemu ne **odijeljenom od Svega,** odsijeva **Život Makrokozmosa,** Realnoga. Odatle onaj osjećaj neizcrpivog bogatstva, one životne punine, onaj tajanstveni veo, što okružuje svako pravo, pa i najsjajnije, umjetničko djelo.

Jedna nam prava umjetnička slika sugerira i više, nego sama po sebi kaže: to je prozor otvoren prema **Apsolutnomu.**

Dr. Paolo Mix

BOL MOJE MAJKE

— Pst! — umirivala me majka, kad sam bučnim korakom prošao mimo sobe gdje mi je brat bolovao.

— Spava, dahnula je tiho.

Moj brat je već dulje vremena bolovao, a ja zapravo nijesam mogao sebe uvjeriti, da je onako kako je bilo. Svi su oko mene govorili o njegovoj smrti, pa čak i on sam, ali ja nijesam vjerovao. Tek je zakoracao u život. Zato mi se činilo, kao da svi oni podvostručuju patnju, koja je unišla u našu kuću skupa s veseljem i brigom. I onda kada je njegov ispovjednik zaplakao netom je sišao iz njegove sobe kod nas u kuhinju, nakon dugog razgovora s njime, i onda kada je liječnik pred nama sakrivao suze, davajući nam zadnje savjete, i tad nijesam shvaćao što se događa. Da li je to bila sebičnost ljubavi, ili neshvaćanja zbog umora napetosti čekanja — to ni sada ne znam. Bilo mi je — bez sumnje — čudno, kako taj mladić podnosi toliko tjelesnih muka s nekom neprotumačivom strpljivošću.

Umrijet ću uskoro! — govorio je bez uzbuđenja i tuge, kad sam ostao sam s njime u sobi.

— Umrijet ću i ostavit ću vas tu zaplakane i nesretne. To me jedino tišti, vjeruj mi, jedino to...

— Nećeš, — umirivao sam ga, prisiljavajući se, da mi glas ne zadrhta. — Vidiš, danas nemaš ognjice. Opet ćemo vrludati naokolo ko prošle zime. I pjevati...

On se nasmješi, kao čovjek kome pričaju priče o kraljevni i patuljcima.

— Nije to, dragi, utjeha za mene. Znam što će doći. Zar ne vidiš kako izgledam. I nije mi teško umrijeti, nije. Jedino mi je vas žao, jer znam, da ćete tugovati za mnom. A najteže mi je... ne reci ovo majci... najteže mi je ostaviti nju, patnicu moju.

— Zašto govoriš tako, — pokušao sam prekinuti njegovo mirno razlaganje, a da ni sam nijesam znao, da li bi htio njega uvjeriti u život, ili bih sebe htio poštediti od bola, koji me sve više gušio. A on je nastavljao istim smješkom:

— Nju mi je najžalije. Koliko se, jadnica, trudi oko mene. Bdije tu po čitave noći, a ja je time mučim i ta muka raste, raste, postaje sve veća, sve gorča, dok se jednog dana ne smiri. Tada ću biti hladan, bit ću mrtav.

Ja sam osjećao, da moram nešto reći. On je gledao u mene, kao da zna za borbu, koja u meni bukti. I da sam zajecao nad njegovim krevetom — činilo se — on bi me tješio veselim riječima. Predosjećao sam to. Ali ja sam također vjerovao, da sve riječi ne mogu zamjeniti onaj daleki osjećaj čemera, koji se javlja iza svih utjeha, koje su smirile njegovu mladost.

— Nije to njoj nikakva muka — rekao sam, da bih mu možda olakšao i tu jedinu bol. — Glavno je da tebi bude bolje.

Ni sam nijesam mogao slutiti koliku sam istinu kazao. I ono što je bilo nepoznato u meni, onaj strah pred prazninom, koja će zavladati oko mene, ako zaista on umre, nadvio se nada mnom ko mora. Tog sam časa osjetio, da njegovo zdravlje gradi samo ona, majka, kojoj je Bog dao krepost i moć u ljubavi. Ako bi zaista smrt zgrabila tog mladog čovjeka, koji je nemoćno ležao preda mnom — mislio sam — ona bi svisnula nad užasom ruševina svog najvećeg i najboljeg umišljaja.

A on je mjesto svakog odgovora uzdahnuo, premještajući se na krevetu:

Neka je čuva Gospa od Škrpjela! — a onda je nadodao: — Patnicu moju!

Ja sam u tom trenutku, kao omamljen njegovim očitovanjem zahvalnosti i ljubavi, zaboravio na težinu tog časa i poveo sam se u mislima za njim, misleći na našu majku.

Koliko sam puta u njenim očima našao odgovor na svako pitanje, koje me tištilo i uznemirivalo. Kad sam se naprezao, da u bezpomoćnoj klonulosti svoje volje koraknem naprijed prema cilju i kad sam se podpuno uvjerio da su moja nastojanja nemoguća, a moje želje mrtve, dovoljno je bilo, da me ona pomiluje po kosi, da mi uzgleda u oči pogledom koji cjeliva. Tada bih podigao glavu i osjećao bih se, da sam preporođen, a nikada nijesam razmišljao odkuda je njoj toliko snage. I kada su me prilike jednog sivog jutra istrgle iz njenog zagrljaja i odvukle daleko od nje, daleko od domaćeg praga, tada sam spoznao veličinu njene duše i potrebu njene prisutnosti. U njenim zaplakanim zjenama utopile su se sve moje uspomene i one su me uvijek vraćale k njoj radošću djetinjeg veselja. A što je više proticalo vrijeme i što su više blijedile pod mojim sklopljenim vjeđama slike njenog lika, to sam jače osjećao, kako drhti njeno srce nad mojim hodom i kako bdije njena ljubav nad mojim radom. I kad bi se spustila večer nad krovovima stranih kuća i nad nepoznatim ulicama i kad bi san umirivao zadnji treptaj života, onda bi mi se činilo kao da ona pritiska cjelov na moje čelo. U svojim neizgovorenim molitvama slušao sam njen šapat, koji me je dok sam još bio dijete, pratio na počinak:

— Laku noć, laku noć, moj anđeo mali...

To je ono, što je i moj bolesni brat osjećao i što ga je bolilo. Nije povratio dug prema njoj, a putuje, daleko putuje i zauvijek će poći. Gledao sam u njegove ukočene oči nijesam ništa čuo, što mi je u međuvremenu govorio.

On je međutim nastavio:

—Ne trpi ona samo radi mene. Ona trpi i radi vaše tuge. Radi tebe, radi braće, radi sestara. Ja znam, kako joj je bilo teško, kad mi je Stanko (to je bio moj stariji brat svećenik) podijelio zadnju pomast. Brat bratu. A ti i ne naslućuješ, kolika je to utjeha za mene.

To je bio jedan od mojih zadnjih razgovora s njim. I jutros, kad sam prolazio mimo sobe, sjetio sam se svega što me vezivalo s njime i slutio sam, da se približavaju gorki časovi. To se i obistinilo. Tog sunčanog jutra umro je moj brat.

Kad je već ležao na odru, majka je motrila njegove sklopljene vjeđe, nijeme jedre usne i smirene obraze i šaptala:

— Spava, spava, dijete moje... Boga moli...

A onda, akd ju je varka osvijestila, reče tiho i uzdigne pogled kao da nebo pita:

— Umro je!

Njeno je lice bilo blijedo i ozbiljno, a činilo se, da je velika bol, koja je konačno našla svoje opravdanje i svrhu, izbrisala sve one bore tolikih patnja i borbe. Opet je sagnula glavu i stajala kao kip, bez suza, bez izraza očaja, valjda i bez misli. Pod očima su joj crni kolobari ispili svu onu snagu živahnosti, što bi podrhtavala iz njenih smeđezelenih očiju, da se pred njom nije utabočio jad, koji nitko neće razumjeti, kao što ga je ona shvatila. Gledala ga je bez daha, mirna, kao što je on i ležao kraj nje tih i smiren, lijep kao mramorni kip anđela na oltaru. Ja sam tiho došao do nje i gledajući za njenim pogledom, položio sam ruku na njeno rame. Tada je ona svrnula pogled na mene i umiljato rekla:

— Pusti me ovdje samo časak, — progovorila je kao da ne govori meni, nego njemu — a ti idi jesti i odmoriti se.

Sunce je svojom toplinom probijalo kroz kapke prozora u polutamnu sobu, gdje su oko odra gorile svijeće. Zrak je stajao, težak poput poput tišine, koju ništa nije ometalo. I plamen na svijećama kao da se ukočio i kao da ne troši tvari. Kroz suze sam gledao brata, kroz boli sam gledao boli svoje majke i činilo mi se, kao da su se usne mrtvaca makle i da su dubokim glasom, ugodnijim od glasa života, šapnule:

— Neka te čuva Gospa od Škrpjela, patnice moja!

A onda, kad ju je varka osvijestila, reče tiho i uzdigne pogled kao da nebo pita:

Tugomir Lab

*
* *

ZBOGOM. MIR SADA OVAJ
ŠTO IZA KRIJESNICA ŠTO ODU, OSTA
SLUŽITI MI JE. KADA GOSPODAR
ZAŠKRINUV VRATA NEBA
POSLJEDNJU ZVIJEZDU PUSTI U TAJ PLAVI LUK.

STOG SAD ME PUSTI, DVANAESTA JE URA,
NA PUSTOM PUTU, TIHA U TIŠINI,
DA BLAGO ŠTO SE GRABI U POSLJEDNJI SAT
PONESEM PREKO BRIJEGA
ŠUTKE KAO TAT.

SUZE NA DLANU

JEDNOM MI JEDAN ČOVJEK ZAPLAKA GORKO U RUKAMA.

POVJERAVAJUĆI MENI, OJAĐEN, SVOJU BOL, UTISNU SE SAV, JECAJUĆI, U MOJA DVA MRŠAVA DLANA, LICEM, S DVA KRUPNA, TOPLA, MOKRA OKA.

PROĐOŠE OTADA PROLJEĆA I LJETA I KIŠE I VJETROVI I SRAMOTE I TJESKOBE, ALI ONE TEŠKE I KRUPNE SUZE, GOLE I GORKE, KOJIH SE ČOVJEK PREDA MNOM, BIJEDNIM, NE ZASTIDJE, JOŠ SE NE OSUŠIŠE NA MOM DLANU. KAO SVETA STIGMATA STOJI TAJ BRATSKI ZNAK, TU, U BRAZDI MOJE RUKE:

I NEKA ME VRIJEME JOŠ DUBLJE POGNE, NEKA SE SVIJET POIGRA SA MNOM KAO S JESENJIM LISTOM, KAO SA SJENKOM: — PLAČUĆI NA TRGOVIMA, OKRVAVLJENIH OČIJU, IZAGNAN I PROKLET, IZBAČEN I IZRUGAN, NI JA SE NE ĆU ZASTIDJETI SVOJIH SUZA.

NOKTURNO U SAMOTNOJ SOBI

NOĆ . . . NOĆ . . . OTAJNA I DIVNA SANJIVA NOĆ
KO KRALJEVNA KRASNA U SVEĆANOM MUKU
KRAJ PROZORA MOGA, KROZ PROCVALE HVOJE,
PROVUKLA JE LIJEPU, BLIJEDOLIKU RUKU
I PRSTIMA SNENIM, MEKIM KAO SUTON
ZADIRKUJE NJEŽNO TRUDNE VJEĐE MOJE.

NA NEBESKOM SVODU PO POLJANAM PLAVIM
MJESEC, SIJEDI STARAC, BEZBROJ ČUVA STADA,
I SREBRENU BRADU PROSUO JE DIVNO
NA KROVOVE STARE NAŠEG DREVNOG GRADA.

KO POSTIDNA DJEVA SOBICA MI ŠUTI.
NA KREVETU PROSTOM SAM SA SVOJOM SJENOM
KROTIM TAJNU ŽELJU ŠTO MI SRCE MUTI,
DOK TIŠINA NOĆI TANKE PREDE NITI.

NAJEDNOM SE HIHOT OČU, STRASTVEN SMIJEH,
I ZADRHTI PJESMA KO S LJUBAVNOG PIRA,
CIPELICE LAKE, BUDE TAJNOST MIRA:
GRIJEŠNE KĆERI NOĆI PUTEM NOSE GRIJEH.

O MIRISNA NOĆI SKRIVENIH ČEZNUĆA,
OBASPI ME I PREKRIJ SNOPOVIMA SNA,
DA SRCE U PLIMI POSVE NIŠTA NE ZNA
ZA POŽUDNU PJESMU OPOJNIH NAGNUĆA.

HRVATSKA KATOLIČKA SUTRAŠNJICA

Nismo zvani mi sutrašnji, da dademo bilansu naših jučerašnjih. Podajmo im dužnu hvalu, priznajmo zasluge, jer što imamo, oni nam pripraviše. Među nama još žive ljudi, koji prije dvadeset, trideset ili četrdeset godina pođoše zanosno i mladenački kliktavo u život, a danas na silasku s poprišta možda i ne vide oživotvoreno ono, na što usmjeriše živote. Ne zaboravimo nikada protagoniste i pionire, kao ni neznane borce, što odlučiše bojevima. Plod rada svih ovih jest, da je suvremeni duhovni život Hrvatske obilježen ovoliko katolicizmom.

Međutim, sada nam je preče utvrditi, kakvo je obzorje, u kojemu se javljamo.

Već prije nekoliko godina nastale su u našem katoličkom životu pojave, po kojima se moglo zaključiti, da je u nekim pravcima završeno katoličko gibanje započeto na prelomu stoljeća, pa da treba na drukčiji način i u drukčijim smjerovima početi nov rad.

K svemu tomu je još pridošla naša državna obnova — činjenica od presudne važnosti — pa su tako mnogo izmijenjeni ciljevi i uslovi rada.

Ali katolik prije nego što rješava aktuelne zadatke, treba biti na čistu s općim problemima čovjeka-katolika. Pa tako za katolicizam, vječan i aktualan, katolicizam opći i u odnosu s narodom, kod nas se zahtijevaju ovi uslovi:

*

1. K a t o l i c i z a m s i z v o r a. Katolički intelektualac treba imati teološko-filozofsku naobrazbu kao čvrstu osnovku svoga životnog nazora. To se je doduše uvijek isticalo, ali se nije tako radilo. Nastojalo se katolicizam širiti više prema vani (zadobivanje što većeg broja članova, umnožavanje organizacija), nego prema unutra (naime, da se oblikuju jake ličnosti). Od onih, koji ne upoznaše katolicizam u njegovim izvorima, većina je otpala, a koji ostadoše, bili su frazeri, jednaki protivnicima, lomatajući krilaticama, kojima nisu znali domašaj. U katoličkim je redovima bilo ljudi, koji nisu imali ni srednjoškolski dovoljnog znanja o katolicizmu. To je iskustvo nedavnih dana.

Katolicizam s izvora omogućit će svakom pojedincu, da na svoj lični način prekali opću nauku. Tek takav katolicizam odražen u hrvatstvu imat će svoj poseban lik. Na taj ćemo se način ukloniti, da nam drugi pružaju katolicizam oblikovan njihovim dušama.. Ne će se tada dogoditi, da će čitave skupine naših intelektualaca biti odgojene ili u smjeru estetskog francuskog ili organizacijskog njemačkog katolicizma.

Poznavanje katolicizma u temeljima rodit će pravi katolički osjećaj, t. j. katolik će instinktivno znati pogoditi onu pravu mjeru, koja se od njega traži u svim stvarima. Iz takva osjećanja nicat će sama od sebe katolička umjetnost, a postat će zališni mnogi programi i različiti uzorci. Naše priredbe, knjige i članci bit će prepuni sadržaja. Nestat će šupljih govora, koje moramo slušati sa stidom i gorčinom, jer se radi o katoličkim stvarima a na vrlo nelijep način. Katolicizam nije zaklon ni za čiju praznu glavu ni potporanj za lako sticanje slave. Od katoličkog se pisca i govornika traži kud i kamo više od površnog poznavanja sv. Pisma i baratanja s nekoliko opće poznatih misli. Bio bi red, da se već jednom dolično navodi Kristova riječ i umjesno

rabi misao umnih i svetih. U književnosti bi trebalo prestati to drsko razbacivanje s Bogom, molitvama, kajanjima i t. d.

*

2. K a t o l i c i z a m ž i v o t a i d j e l a, n e s a m o m i s a o n o g u v j e r e n j a. Katoličko gibanje novijeg vremna odvijalo se redovno u organizacijama, a sve organizacije, pa bile one od najboljih članova i s najčistijim namjerama, podvrgnute su nekim općim psihološkim zakonima, koji su neizbježivi, a također su se ispoljili u katoličkim organizacijama jednako bolno i tužno. K članu se pristupa s krajnjom susretljivošću, ispričava se ono, što se ne bi trebalo, a k drugima se prilazi, često i nesvijesno, s nekom sumnjičavošću i s izvjesnim predrasudama. Kad biste pročitali mnoštvo članaka od katolika, pa se ne biste obazirali na same tvrdnje, nego na onaj nutarnji duh, kojim su pisani, ne biste često vidjeli nikakve razlike između protivnika, jer iz jednih i drugih govore mržnja i zloba. Javlja se duh klikaštva i grupaštva, što je sve protivno katolicizmu. Mnogi su se pojedinci — ispovijedajući samo borbu za načela — borili stvarno za svoje ime. Imademo mnoštvo polemika unutar samih katolički orijentiranih intelektualaca, kojih se moramo stidjeti. Gdje je ono nutarnje duhovno, po čemu se poznaju Kristovi učenici? Stoga se suvremeni katolički intelektualac treba osloboditi svakog animoziteta, kad piše o bilo kome. Mora ići do krajnjih granica razumijevanja, a kad treba odsjeći sud, neka to bude uvijek u doličnom obliku. Okaniti se valja svih izvrtanja činjenica kao i njihova sakrivanja, jer, znajmo, u samom se katolicizmu nema nikada ništa tajiti. Napustimo ona ponajčešće plitka izrugivanja protivnika, ono lagodno obračunavanje sa sic u zagradama. Tko voli čovjeka i stvar, znat će uvijek naći umjesnih riječi. Naučimo se u protivniku uvijek gledati brata čovjeka, a u katoliku, s kojim se razilazimo u gledanjima, katolika. Najgore bi bilo, da u ime Božjih riječi izdajemo njihov duh. Ružne riječi, iz kojih viri mržnja, a koje bi se trebale kao kamenje sasuti na protivnike ,ne padaju na njih, već na grudi Onoga, koji se uzdigao nad zemlju i raširio ruke na svom propelu htijući s raskrvavljenim dlanovima zagrliti svu našu bezmjernu ljudsku bijedu . . .

*

3. K a t o l i c i z a m s u v r e m e n o s t i. Znači: ne valja u lošem smislu biti starovičnjak (konzervativac), ali također ni odviše lako povodljiv za svim vjetrovima današnjice. Katolicizam se sav ne sastoji ni u prošlosti ni u sadašnjosti, on je ponad njih. To katolika treba činiti s jedne strane širokogrudnim u razumijevanju svoga vremena, a s druge strane kritičnim, da ne podlegne povremenim varkama.

Katoliku valja proučiti svu životnu problematiku sadašnjice. Iz toga naravno izlazi, da treba dobro poznavati vanjsko kulturno stvaranje, naročito katoličko. U prijašnje se vrijeme mnogo u nas izvještavalo o radu vanjskih katolika, redovno u tom smislu, da nam se postave kao uzor. Kod toga se obično osvrtalo samo na neke narode. Ukoliko bi se danas taj posao poduzeo, a dobro bi svakako bilo, trebalo bi pregledati stvaranje po čitavom svijetu. Najvažniji kod toga (inače u prošlosti posve propuštan) bio bi kritički stav: valja sve staviti pod našu katoličku i hrvatsku procjenu. Iščezlo bi tako mnogo čudnih pojava. Zašto i čemu se u Hrvatskoj toliko reklamno uzdiže književni rad G. Papinija?

*

4. **Katolicizam u skladu s tradicijom.** Prijašnje treba nastaviti i razgraditi. Imademo plodnu katoličku tradiciju mnogih stoljeća, koju treba oživjeti. Pred nama su lijepi plodovi novijih katoličkih gibanja, koja su dala:

a) velik broj uzornih ličnosti,

b) djela sa svih područja književnog djelovanja: u lirici, prozi, kritici, kao i općih ideoloških radova.

Katolički pokreti novijeg vremena kao da nisu nastavljali na stoljetne katoličke predaje, koje su se sve do XVIII. st. prožimale čitav hrvatski duhovni i javni život. Započinjalo se radom kao da sve treba raditi iznova. Iznositi svemu tome razloge (jer ti su često u ličnostima), ne bi bilo najzgodnije. Na povijesne katoličke tradicije nastoji nadovezati svojim radovima Petar Grgec. Zar će on ostati osamljen sa svojom »Svetom Hrvatskom«?

*

5. **Katolicizam hrvatstva i hrvatstvo katolicizma.** Naši mnogi katolički ideolozi nisu dovoljni poznavači hrvatstva i obratno: nacionalni ideolozi nisu potpuni poznavači katolicizma. Više je krilatica no primjerice i svestrano pokazana činjenica, da je katolicizam konstitutivni elemenat hrvatstva. Hrvatski katolici nisu u većem opsegu postavljali sebi problem hrvatstva i prema njemu određivali svoja gledišta i djelovanja. Oni su se opredjeljivali prema političkim strankama i odnosili prema konkretnim prilikama, a zaboravljali na ono osnovno, kako će se naravno hrvatska duša prekaliti katolicizmom. U tome je bio neuspjeh mnoge plemenite namjere.

*

U našoj nacionalnoj ideologiji od Starčevića preko Antuna Radića, pa do Filipa Lukasa u smislu katolicizma mnogo se dalje došlo. A trebat će poći još dalje.

U osnovnim točkama bi možda ovdje bilo izneseno oblikovanje suvremenog hrvatskog katolicizma. U svakom navedenom smjeru mogle bi se podrobnije razraditi načelne rasprave popraćene povijesnim pregledima. Negdje članku možda nedostaje konkretnosti u potrebnoj mjeri, ali život, što je pred nama, iznijet će sam aktuelnost pojedinih problema, pa će se onda o njima moći više reći.

Pun katolicizam se sastoji od nutarnjeg i vanjskog života. U prošlosti se možda previše radilo prema vani, mi stoga trebamo zaokrenuti prema unutra. Duh nutarnje akcije, duh kontemplacije nada sve. Vanjska će akcija već doći sama po sebi.

Đuro Kokša

ČITAJ SVE U »LUČI«

DVIJE DUHOVNE IGRE ENRICA PEA

»Peova ispovijest«, koja je donesena kao uvod u njegovu »Muku Isusovu«[1]) jedno je od najzanimljivijih svjedočanstava suvremene književnosti u smislu njezina duhovnog preporoda. Većina obraćenika-pisaca živjelo je prije obraćenja životom bez vjere i praktično govoreći — i protiv vjere, no malo ih je, koji su zaista sišli do dna i živjeli izrično protiv Boga. Claudel je na pr. bio prije toga zarobljen naturalističko-materijalističkim predrasudama, ali o samim vjerskim istinama naprosto nije vodio računa. Verlainea je odveo od Boga razuzdan život, i njegovo je obraćenje bilo upravo pokajanje. Bloyevo obraćenje znači u biti unutarnje rasvjetljenje, kada mu se život počeo neminovno ukazivati u vijeku istina, koje je i prije toga znao, ali ih se nije držao. Tako Péguy, Jammes, Ghéon i mnogi drugi. I Papinijevo je obraćenje upravo sređivanje, a ne nužni preokret u čitavom životu od vrha do dna. Chesterton je išao dosljedno točku po točku ,istražujući razlike između anglikanizma i katolicizma, braneći ponajprije katolicizam u ime povijesne istine, a zatim povukavši iz toga nužne posljetke. Tako i Benson, Newman i većina Engleza, koji nisu bili prestali biti vjernicima, ali su bili protestantski kršćani. Huysmansov je put bio najstrahovitiji, jer je zašao čak i do satanizma. Istina, učinio je to iz radoznalosti, ali činjenica, da čovjek uopće dolazi u dodir s takvim krugovima i da se ne žaca pribivati najsvetogrdnijim »obredima« što ih uopće ima, pokazuje, koliko je otvrdnuo u ravnodušnosti prema Bogu, pa baš i u traženju zla, da lakše zaboravi Boga. Da se uz to isto vrijeme bavio i istraživanjem mistike, svakako je značajno. Mistika ima svoje lice i naličje — »bijelu« i »crnu« mistiku — ali je baš zato jedno i drugo tako blizu kao one »krajnosti, koje se dodiruju«. Tako je i u slučaju Enrica Pea: drama, koju je napisao, da proslavi Judu kao afirmaciju »nadčovjeka«, smionoga pojedinca, što se usudio dignuti i protiv onoga, koji se nazivao »Sinom Božjim« — sukobivši se s jednostavnom i živom vjerom maloga »fratra«, uzdrmava čitavu dotadanju zaradu njegova dotadanjeg mišljenja i dovodi pisca k Svjetlu. Tko bi uvjerljivije i ljepše ispripovjedio taj događaj od samoga njega? — Peina »Muka Isusova« zapravo je zadovoljština, ekspijacija, za ono prvo, namjerno bogohulno i bogumrsko djelo. Ali zadovoljština na »istom tlu« t. j. dramom svečanoga značaja, koja se daje u golemim arenama, kao i nekoć njegov »Juda«. »Muka« je podijeljena u pet »giornata« — kao u španjolskoj dramatici »jornadas« — što znači činove, ali se oni zaista ovdje i zbivaju u različite dane: (Prolog), Isus u Jeruzalemu, Uhićenje Isusovo, Isus pred Sinedrijem, Raspeće i ukop, Uskrsnuće. Naslovi govore dovoljno jasno o sadržaju. Ne treba ni kazati, da je (kao što je to i u Oberammergauu) oko tih glavnih momenata pribrano više zgoda, koje povijesno nisu s tim u neposrednoj vezi kao na pr. prizor sa ženom preljubnicom i dr. Malo je smiono — a, mora se kazati, i neuvjerljivo, — što Pea zgodu sa sv. Tomom dovodi na sam grob Isusov i neposredno iza uskrsnuća. Pjesnički i misaono dakako da se to dade opravdati, ali događajno, osobito na samoj pozornici, bez sumnje će na gledaoce, kojima je u duši živ tekst Evanđelja, djelovati prilično strano. Sam tekst je suzdržljiv, u ritmičkim stihovima odnosno redovima, koji nemaju nikakva vanjskoga zakona, nego ritam recitacije i jednostavni patos sakralnoga prikaza. Osjetljivo je dodavati samom Isusovom govoru riječi, kojih nema u Evanđelju. Pea to ovdje čini oprezno i štedljivo, no ipak nam se čini, da mjestimice Isus govori više, nego što bi trebalo. I to ne samo radi poštovanja prema Evanđelju ili radi povjesne uvjerljivosti, nego sasvim psihologijski: mislim, da je Isusov

[1]) Vidi prijevod u Zapiscima (op. ur.).

značaj — u skladu s Njegovim božanskim sveznanjem — takav, da nikad nije trošio nepotrebnih riječi. Vidimo, da je nerijetko ostavljao i apostole u sumnji, samo da govorljivošću ne snizi, ne profanira božansku misao, a i da ne da nepotrebna maha čuvstvima. Radije je i zaplakao, nego da nariče. »Muci« je dodan i misterij» L'anello del parente folle« — Prsten ludoga rođaka. Tu je sloboda piščeve mašte veća, kako odgovara i predmetu. Naslov se odnosi na prosidbu Bl. Dj. Marije: Kako je imala ostaviti hram, trebalo je da se uda, a prosci su smjeli biti samo od koljena Davidova (otuda izraz »rođak«). Među njima je bogati rođak, pa uobraženi, pa plašljivi, pa škrti — a i »ludi«, koji je lud po ljudskom shvaćanju, a inače najbliži Božjim mislima. To je onaj ludi rođak, koji na Raffaelovoj poznatoj slici »Sposalizio« krši svoj štap, jer nije procvao poput Josipova, ali ne očajava radi toga, nego zna, da se ispunila volja Božja. Inače je taj »ludi« rođak »gromobran« protiv svih ostalih nasrtljivih prosaca, i prema tome osoba, koja unosi dramsku retardaciju u tok radnje. Drugi je »čin« Le Azzime degli Angoli i prikazuje sv. Obitelj u Nazaretu, kada dolazi nalog, da se mora čitavo stanovništvo popisati, te se i sv. Josip i Bl. Djevica daju na put. Konačno »Ninna nanna a Gesu« — Isusova uspavanka — dražestan je prizor iz betlehemske štalice, kamo dolaze pastiri i sv. Tri kralja, a zatim simbolično prikazan pokolj nevine djece i bijeg Isusov. Sva tri dijela odlikuju se izvornošću zamisli i neobičnom poetičnošću fino proosjećanih pojedinosti, koje na pozornici ne promašuju učinka. Svojom naivnom srdačnošću i djetinjski svježim realizmom sjećaju na Ghéonov »La Noel sur la place«.

*

»Muka Isusova« prikazana je u Napulju i u Pisi, a »Prsten« su igrali učenici talijanskih škola u Parizu 1939. Za svako kazališno djelo uspjeh na pozornici govori najbolje o njegovoj vrsnoći. Ali se i kod samoga čitanja osjeća, da Pea ima zaista pozorničko gledanje i shvaćanje predmeta, ali i da je isto tako tankoćutan i dubok pjesnik, kao što je i iskren vjernik.

Ljubomir Marković

Pogledajte čovjeka XX. vijeka: on je očevidac trajne drame i svjedok poremećaja, kakvih možda zemaljska kugla nije još doživjela, otkad su se izdigla brda i u njihove se doline smjestilo more. Što on može učiniti ovom zamorenom vijeku? Misao čeka ljude više nego ikad, a ljudi misao. Svijet je u pogibli, jer nema životnih načela. Mi se nalazimo u vlaku, koji juni mahnitom brzinom, a na tom putu nema nikakvih znakova ni nijednig skretničara. Planet ne zna, kamo ide; njegov ga zakon ostavlja i tko će se naći, da mu opet povrati njegovo sunce?

Iz knjige A. D. Sertillanges O. P.: Intelektualac

VINKO KOS — PJESNIK OSAMLJENOSTI I ŠUTNJE

»... ali se bojim kamena ovog što šuti,
da li neće jednom
vrisnuti i odati sve što nosio sam ja u
srcu svom
dok sam njemu davao oblik taj.«

Uklesaji dlijeta u žilavu kamenu hrid su misli u ovim stihovima tvrdim, teškim i neizbrušenim, i riječi su fijuk snažnog zamaha i udaraca maljem. Ne, oni nijesu ni virtuozni, ni laki i u njima nema one lirske elegancije, koja radi svoje tečnosti dozvoli suzbiti snagu i ljepotu sadržaja. Bar ovo važi za većinu pjesama ove zbirke. No misao je puna reljefnosti izražaja, a stilski izražaj adekvatan misli. I naziv je zbirke upravo izronio iz svih pjesama u njoj, gotovo se nametnuo.

Sam je motiv pun zanimljivosti. U 36 pjesama: jedna jedina himna — šutnji. U osami šutnje, a pod njenim gustim pokrovom, neprodirnim za znatiželjne oči, burni i grčeviti rad misli, koja se koleba zdvajajući nad dilemom: izaći iz te mučaljive zakopčanosti ili uroniti u nju još dublje s nadom u smirenje.

»U tom ću miru možda čuti korak tajnog bića
što me šutnjom muči, a ja ga slutim preko moje tuge«
(Osamljenost)

Takvog osnovnog ugođaja su sve pjesme početka: »Osamljenost«, »U šutnji ovoj«, »Pod teretom sjena« — sve do »Križnog puta«.

Kada se prikazuje ova zbirka, prikaz ne bi bio podpun, ako bi se zaobišla mala pjesma »Pod teretom sjena«, koja se uz malobrojne u ovoj zbirci odlikuje i lakoćom izraza, tako da se upravo njen stil može nazvati uzornim:

»Na moje staze pada teret sjena,
bez prijatelja ostao mi krug.
Udaljila se draga sva imena
i samom sebi jedini sam drug.
Al živjeti je slatko kad za druge
sredinu čuvaš, a ti biraš kut.
I zašto strah pred sjenom nove tuge;
u mudrost staru tvoj te vodi put.«

»Križni put« — refleksije uz XIV stajališta križnog puta odlikuju se snažnom misaonošću, ali su lirski prilično neujednačene i na više mjesta graniče s prilično slobodnom pjesničkom prozom:

»Često puta preteško je breme,
da ga čovjek nosi sam do cilja svog.
Potrebne su nama ruke naše braće.«
(Križni put V.)

Suosjećanje s onima koji pate, vlastita patnja gledana kroz prizmu tuđe patnje, najuzvišenije trpljenje Krista Boga i Čovjeka, plastično je i živo izraženo. Na nekim mjestima ima misli sažetih do aforizama:

»Tko dobru služi i zlo mu se klanja
i samo ruglo tajno mu se divi.«
(Križni put VI.)

Uza sve ovako mučne motive, čitatelj naslućuje neku daleku vedrinu, kutić proparanog modrog neba. Pjesnik nigdje ne pada u skepsu i očaj, i ove pjesme se ne mogu nipošto označiti kao pesimističke, jer

»Za svaku suzu, svaki bol i jad
uz moju svirku i nada se žari.«

(Vječna frula)

U »žeđanju umirućeg« ječi iskonski i dubok poziv za životom, jak kao sam život i neumitan kao smrt, jer teško je ne moći, ili ne smjeti zahvatiti kupom, »dok blizu teče most, a usne gore žeđom«.

»Most nad Arnom« je pjesma našeg burnog i teškog vremena. Ali to je i slika ljepote zanosnog Danteovog grada, jecaj onih nastojanja umjetnika u neprekidnom stremljenju ka lijepom, u dobu

»što je utonulo u dno mržnja i sukoba ljudskih.«

No vjera u dobro je čvrsta i

»nije ništa izgrađeno uzalud i ne priča uzalud
Arno o prošlosti slavnoj.

Prezret će čovjek mržnju i zaplakat će on
ko pokajnik opet u tišini dvorana mozaika i freska.«

»Tužaljka gladnih«, »Vapaj zapostavljenih« i »Propala žena govori« kazuju nam, da pjesnik u svojoj osamljenosti vidi sav sumorni jad onih, koji trpe i da suosjeća s njihovim neznanjem stvaranja boljega, a onda i očajnom bezpomoćnošću. I valjda nije tek puki slučaj, da se iza ovih mračnih boja, njegova paleta ožari proljetnom svjetlošću, a osamljenost »žudi za stazama punim gostiju dragih« (Klicanje želja).

Konačno nam je šutljivi pjesnik rekao nešto i o sebi, istina otmjeno i diskretno:

Na upit jeseni
»zašto joj ne dolazim u susret kao svake
godine s tugom u srcu,
mislio bih na tebe, djevojčice tiha«,
listu uvelom, kome pak nije više sličan
»spomenuo bih tvoje ime i odgovor duboko
sakrio u srcu svom«

(Zapis u parku i u njegovoj tišini)

Pri kraju smo knjige i jesenji pejsaž provijava pjesmama, da kulminira u motivu pjesme »Oblaci«, koja me svojom slatkom virtuoznošću prosto nagoni, da je ovdje u cijelosti citiram:

»Modrinom jesenjeg neba
plivaju oblaci sivi,
zaostalo oko u dolu
i toj ljepoti se divi.

Rastu u grudima čežnje,
rastu ko jesenje sjene:
Oblaci, primite, sivi
sa sobom na put i mene.«

I napokon u »Zemlji« gubi se čovjek u vrevi i zemlja pretvara sve u »svoj narod«, i šutljivi pjesnik i sam ulazi u taj narod drage »zemlje naše«, a da osjeća njega i njegove boli i da nije zakopčan i povučen u sebe dokazao nam je i ovdje s ovih nekoliko dobrih socijalnih motiva.

Premda onaj sud, koji smo u početku postavili o njegovom izražaju i stilu, zbirka opravdava , korigirat ćemo ga u toliko, što ćemo još jednom istaknuti, da — s obzirom na ono nekoliko lakih i aktentnih pjesmica — može stvarati i virtuozne i elegantne stihove. Bojazan pjesnika u »Kiparu« obistinila se. Stihovi su vrisnuli i odali sve što je nosio u svom srcu i onda, kad nam se htio zakloniti iza svoje koprene šutljivosti. I mislimo, da neće biti uobičajeno laskanje, ako uztvrdimo, da je ovaj vrisak, unatoč svoje neujednačenosti (kojom se konačno odlikuje svaki vrisak) ipak dobitak za hrvatsku književnost, te takvim ovu zbirku treba i smatrati.

Vanjska oprema knjige je dobra. Unutarnja, obzirom na boju papira, ponešto bizarna. Neprirodne kovanice poput »izvučati«, a i cijelo uspoređenje iz »Križnog puta IV.« pri kraju, ne želimo čuti od talentiranog pjesnika Vinka Kosa.

L. B.

MISLI O LITURGIJI

»Više od svih knjiga naučit će vas crkveni obredi i **prisustvovanje službi Božjoj.** Zaronite pak u taj neizmjerni izvor slave, realnosti i poezije. Nikada ne očekujte momentano nutarnje otkrivenje. Vaše će tmine polako okopniti ... Molite svaki dan, ništa zato, ako niste sabrani. Glavno da sjeknete voljom ... Pođite, ako ikako možete, **svako jutro k Misi** i posvetite se barem jednoj cijeloj crkvenoj godini. — Misa. Kako da govorim o toj božanskoj tajni? Prihvatio sam se toga više puta, ali nadilazi moju snagu. Pribivajte češće kod nje i razumjet ćete je.«

Paul Claudel u pismu Jacques Rivièr-u

»Liturgija je sveta veličanstvenost. Osjećam, kako je apsurdno izgovarati riječi udivljenja. Previše je evidentna ljepota ovoga kulta, koji izražava neizraženo Božanstvo i koje svijetli u tami života čistim svijetlom bijeloga plamena. Kako je umjetnost površna i siromašna i kako li je isprazna pored ovih uzvišenih pjesama, pored svetih tekstova, pored ovih molitava tuge i pjesama beskrajne radosti ... **Ono što struji u Crkvi kroz crkvenu godinu jest bitno, jest realnost. Izvan toga vlada sljepoća ovijena iluzijom ...** Riječ i kretnje Mise, molitve Brevijara, čitava sveta Liturgija, sve stremi prema Kristu kao rijeke prema moru.«

I. Walcheren (»Dnevnik jednog konvertita«)

KNJIGE

VLADIMIR KISELJEV: Pozableni dnevi

Opravdavati regionalnu književnost kako to čini Vinko Nikolić time što je narječje najbliže duši pjesnikovoj, jezik, kojim mu je majka tepala još u kolijevci — a pjesnik piše samo zbog sebe, mislimo da nije ispravno. Čemu onda izdavati zbirke pjesama u narječju, kad ih mali broj razumije i napisane su samo zbog svog autora. To pogotovo vrijedi za slabije pjesme i za one iz kojih izbija nepoznavanje narječja.

»Pozableni dnevi« prva zbirka mladog pjesnika Vladimira Kiseljeva potvrđuje nam gornju misao. Pisana u kajkavskom narječju (kojeg kraja?), koji dobro ne pozna (piše u i vu, sen i sena, Međimurec i Međimorec, mutiti i t. d.), ne daje nam dojam potrebe pjesnikove duše, da se tako izrazi.

Zbirka je podijeljena u tri dijela: »Pozableni dnevi«, »Korak dale« i »Popevkice drage«, a kroz sve se provlači tiha, diskretna nostalgija:

I nazaj bi štelo se povrnut
med one male hiže slamnate,
i v prošlost k njima vu mrake zlate,
na steze detinstva se navrnut.

(Nostalgija)

Sigurno su najljepše pjesme u ovoj zbirci »Zemlja moja« i »Međimurec«, u kojima dolazi do izražaja ljubav prema pjesnikovoj užoj domovini, Međimurju.

A gda zadnja mu je vura
još ne zabi dol i gorje
još mu vusne šepću: Mura
Drava, bregi ... Međimorje.

(Međimurec)

Htjeli bi na još nešto upozoriti. Poznavajući kajkavske pjesme Vinka Kosa neke nas Kiseljeve pjesme potsjećaju na njih. »Mati zemlja« tako je istovjetna s Kosovom pjesmom istog naslova, pa »Čkomi srce« i t. d.

Ne tvrdimo da se pjesnik ne smije poslužiti i tuđom inspiracijom; ali ono u čemu nije originalan stvaraoc nije trebalo biti objavljeno.

Stjepan Krčmar

A. D. SERTILLANGES O. P.: Intelektualac, naklada »Istina«, cijena 80 (60) Kuna

Knjiga glasovitog francuskog dominikanca o. Sertillangesa: »La vie intelectuelle«, koja je prevedena u dominikanskoj nakladi »Istina«, ulazi među najbolja djela, koja je dala današnja francuska elita. Pisac spada, poslije Maritaina i Blondela, među najjače i najaktivnije francuske katoličke intelektualce. Iako strogog tomistu, naći ćemo ga blizu Bergsona, uvijek u kontaktu s mlađom generacijom, glavnog aktera »Revue des Jeunes«, uvijek svježeg i mlada, prilagodljivog svemu što je zdravo i ljudsko. Sertillanges je i danas aktuelan, iako mu je ova knjiga napisana još 1920. godine. — U ovim teškim danima krize evropskog čovjeka i prevlasti plitkog, svakidašnjeg, masovnog nad duhom, ova knjiga zaslužuje pažnju svakog intelektualca. Nama je osobito drago što je izdavač preveo baš djelo iz zemlje, gdje se katolicizam i sloboda duha najbolje shvaća i provodi.

Od evropske današnjice — kakogod se ona činila tragična — mi svejedno mnogo očekujemo: očekujemo slobodno opredjeljenje i podlaganje višim, metafizičkim vrednotama većine evropske elite i njeno duhovno vodstvo. Ali ako pođe sve ipak obratnim putem? Ako intelektualac izda svoju misiju?

Ukoliko će se u ovom kaosu ideja naći onih pet ljudi, koji će spasiti Sodomu i Gomoru, vjerujemo da će i ta knjiga pridonijeti svoju skromnu opeku. k.

GIUSEPPE RICCIOTTI: Vita di Gesu Cristo, Rizzoli 1941.

U danima kad se gaze najosnovnija prava čovjeka i kad izgleda, da je čovječanstvo palo u mrak, čini mi se, da je ova Ricciottijeva knjiga prava riječ Božje ljubavi, koja dolazi na ovaj svijet, da svemu stvorenome dade opet novi život i pečat božje ljubavi. Ovoj knjizi, koja je nastala za ratnog meteža, nije nepoznato ratno stanje. Pisac je — kao što kaže sam u uvodu — bio za vrijeme prvog svjetskog rata kao vojni svećenik sam prisutan velikoj patnji vojnika. U takvim je prilikama često mislio na Kristovu patnju, sve dok se nije odlučio, da sam napiše djelo o Kristovom životu. Ipak, nakon što se poslije rata vratio kući, nije izvršio odluke. Tek kad je rat ponovno buknuo — ovaj puta u Abesiniji —, sjetio se zaboravljene odluke. Napisao je ovu knjigu, koja je u najkraćem vremenu, od januara 1941. pa do decembra 1941., iako u ratnim prilikama, a i uz cijenu od 100 lira, doživjela u Italiji četiri izdanja!

Već sama ova činjenica nam dokazuje, da je knjiga uspjela. O tome ćemo se uvjeriti, ako samo malo prođemo njome.

Knjiga je vezana i obuhvaća 779 stranica finog papira, opremljena još sa 131 originalnom snimkom Svete zemlje. Djelo je znanstveno, ali svejedno privlačivo.

Prvih 284 stranica služe nam kao uvod. Tu su geografski opisi Palestine, zatim značaja ondašnjih historijskih prilika, Herodova karaktera i njegovih nasljednika. Zatim ilustracija Poncija Pilata, prikaz Saduceja, Farizeja i ostalih židovskih skupina. Nije izostavljeno ni židovsko svećenstvo i ondašnje vjerske prilike. Opsirnim opisom okolice i povijesnih prilika, pisac nas odmah u početku svraća na njegovo glavno načelo, da na osnovu problematičnog tumačenja, potpuno dokaže realnost nastupa Kristova u historiji čovječanstva. Tako odmah iza toga vidimo, da govori o poganskim, koji govore o Kristu, navodeći i poganska svjedočanstva. Posebnu pažnju polaže na četiri evanđelja, kojima se opsirno bavi, i na njihovu dokumentarnu i originalnu vrijednost.

Prikazavši nam pisac iscrpno i temeljito sve podatke, koji govore o Kristovom životu, zaustavlja se naskom na kronološkim podacima i tizionomiji Kristove ličnosti, da onda dođe do najvažnijeg poglavlja o racionalističkom tumačenju cijele pojave Kristove. Za dobro razumijevanje ovog poglavlja potrebno je čitateljevo predznanje. Jer tu je nanizano toliko toga da treba dobro vladati filozofskim pojmovima, ako želimo uhvatiti pravu nit i vrijednost ovog poglavlja. Zbog toga ne bi bilo loše, kad bi ono bilo malo opširnije. Ipak ono kao takovo, s obzirom na piščev nacrt, spada

ovamo, jer i ono potvrđuje, iako na svoj način, Kristovo realno Božanstvo. Pisac se ovdje dotiče Renana, Straussa, Harnacka, Loisya i svih drugih interpretatora Kristove pojave. Objektivno priznaje svakom svoju vrijednost zapažanja, ali naročito ističe važnost Kristova Božanstva, koje mu zpravo daje toliku važnost i privlačivost u historiji, a bez kojeg bi njegov lik bio bezvrijedan.*

Tek sada pisac, kad je objasnio sve ono što se bilo kako odnosi na Kristovu osobu, prelazi na opis samog života kronologičnim redom. Kod čitanja ovog djela, otvaraju nam se novi pogledi na samu stvar. Postaje nam jasno, da je Krist nastupao i učio na najprikladniji i najbliži način ondašnjem mentalitetu ljudi i da kršćanin propovijedajući Evanđelje ne smije nikada biti neaktuelan. Ricciotti piše ovdje iscrpno, no ipak zanimljivo i jasno. Jedino na kraju djela nekako iznenađuje čovjeka činjenica, da je Kristovo trpljenje premalo i nedovoljno opisano, osobito u svom zaključku kalvarijske drame. I to zbog toga što je inače cijela knjiga temeljito pisana. Čini se da to opravdava njegov čisto znanstveno-historijski stav, zbog kojeg nije htio dublje zalaziti u psihološka i nutarnja značenja Kristove smrti nego se zadržao samo na onom što pričaju podaci! Isto tako bi čovjek želio da Marija — koju pisac tek spominje — dobije jasniju fizionomiju. I tome je, čini se uzrok nedostatak znanstvenih podataka. No sve to čovjeka ne smeta, a da ne osjeti veselje i triumfalnost, koji dišu na zadnjim stranicama knjige, gdje nam pisac govori o Kristovom životu poslije uskrsnuća.

Pisac nas je vodio od betlehemske štalice do Kalvarije i još dalje do uskrsnog jutra u cilju da nas potpuno uvjeri, da Krist nije bio neka fata-morgana, nego čovjek i Bog i da je on živa i neoboriva realnost u historiji čovječanstva. Čitatelj, koji je iskren, priznat će to, kao što i uspjeh samog Ricciottija.

I. Flander

SERAFIN MIČIĆ: Aureole

Nedavno je izišla iz tiska zbirka pjesama našeg suradnika Serafina Mičića pod naslovom: »Aureole«. Ona predstavlja izbor od 34 ponajbolja pjesnikova rada koja su napisana u razdoblju od 1934. do 1942., a koja su dijelom već tiskana, dijelom tek uzeta iz rukopisa. Razdijeljena je na tri ciklusa, kojih naslovi intoniraju sadržaje i štimunge: Svijetlo u žitu, Točkovi u rosi i Svojim putem. Ono što se naročito ističe u Mičićevoj lirici zapinje nam za oči već i u čitanju naslova. To je jedan vanredno jak doživljaj prirode. Prirodi pjesnik prilazi otvoreno i djetinjski i otuda ona svježa snaga plein-airističkih slika, koje nam se otvaraju pred očima čitajući njegove stihove. I zato, premda pjesme ne variraju u opsežnoj raznolikosti motiva, kao ni u ritmu,

* Potsjećamo na knjigu talijanskog filozofa Adriana Tilghera: Cristo e noi, koji inteligentno uočava Kristov lik i njegovu nadnacionalnu pojavu, ali zabacuje njegovo Božanstvo, što je jasno nelogično. Slično čini i Oscar Wilde sa svojim estetskim shvaćanjem Krista (vidi »De profundis«). Op. ur.

ipak one ne ostavljaju (ni pri bržem čitanju) duhovnu zamorenost kako je to slučaj u sličnim prilikama. Dobro to opaža prof. Luigi Salvini kad autoru piše:

»U nevelikoj metričkoj razlici, Vaša lirika imade neku živu ritmičku gibivost: Vi imadete svježe likove izražene u sretnim bojama, koje preobrazuju stvarnost u pjesmu; imadete miran i tihi ton, koji ne zauzimlje, ne kvari pjesničku impresiju.«

No prirodu ne tretira pjesnik kao čisti pejsaž. Već programatski i značajan naslov upućuje nas k osmišljenju koje joj pjesnik daje. Za njega ljepota iskri u svim stvarima, zrači iz svake od njih kao aureola, odkrivajući tako diskretno jedan duhovniji smisao kozmosa; Mičić diže stvari na plan viši od njihove pojavnosti. Iza ljepota svagdje se kod njega sluti Božja prisutnost. Time Mičićeva lirika dobiva religiozni značaj. Stvar je profinjenog duha, pjesničke kulture i talenta što on nigdje ne postaje suh, programatičan i racionalan: Mičićeva čista lirika nema filozofiranja — i to je svakako dobitak za lirsko djelo. Filozofsku podlogu kod njega možemo tek iskonstruirati i osjetiti je kao integralni dio pjesnikove ličnosti, nešto što nesvijesno i spontano ulazi u djelo.

*

Iako kod Mičića objektivni svijet, svijet stvari dominira temama, tako da je u tom okviru pjesnik dao svoja najjača djela od kojih neka dosižu razinu virtuoziteta i formalne perfekcije (naročito neke pjesme iz ciklusa: Točkovi u rosi) ipak i pjesme u kojima ključa topao i bratski osjećaj prema ljudima i njihovim sudbinama, kao i u onima u kojima se ispinju lične, unutarnje osjećajne plime, dostojne su legitimacije jednog talenta.

Kao naročiti momenat zbirke treba naglasiti slobodne kreacije pjesnikove fantazije koje njegov pogovornik nazivlje »lirskim mitovima«. To su pjesme vrlo karakteristične, koje u modernoj umjetnosti nalaze pendant u slobodnom likovnom stvaranju nekih francuskih i talijanskih slikara, često optuživanih od publike: »jer su nerazumljivi«. No te slobodne i sjajne igre mašte koje našim duhovnim ćutilima ipak pružaju snažno »il sapore della vita« (okus života), naročito u pjesmi »Pođi putem novim«, mogle bi jedanput izvrći pjesnika opasnosti da pređu u čistu dekorativnost, koju stih ne bi mogao ostvariti onako kako to može kist.

Naglašujemo ovaj momenat kod Serafina Mičića kao naročito značajan, jer nam on otkriva autorovu duhovnu strukturu, koju podcrtava prof. Salvini ovim riječima:

»Svakako najdublja strana, i koja bez sumnje odaje najviše Vašu ličnost, to je Vaša fantazija koja znade sretno zadržavati oblike u slikama i približiti se prirodi i stvarima. Tamo je korjen Vaše najbogatije mašte, koja će jednog dana naći punu izrazitost.«

Čitateljima »Luči« koji već odprije poznaju rad S. Mičića (još dok je pisao pod pseudonimom Ljubo Zordan), preporučamo ovu knjigu. Mogu je naručiti preko uredništva »Luči« uz sniženu cijenu od 30 Kn + 10 Kn za poštarinu. (U vanjskoj trgovini cijena je knjizi 40 Kn + poštarina.) Knjiga je vezana u platno sa zlatotiskom. Naklada: 500 primjeraka. T. T.

SOCIJALNI KATOLICIZAM, izdanje Velikog Križarskog Bratstva

Socijalni katolicizam, knjiga, koja ovih dana izlazi iz tiska, sadržavat će dvije veoma važne Papine enciklike, koje nas legitimiraju pred svijetom na socijalnom polju: »Rerum novarum« i »Quadragesimo anno«. Bez sumnje je bila nužna potreba izdati ove enciklike; one će za one, koji gledaju otvorenih očiju, predstavljati pravo blago i otkriće u ovim današnjim konfuznim naziranjima katolika na socijalno uređenje i korporativistički sistem. Čim ono iziđe, mi ćemo se posebno još na nj osvrnuti.

POBUNA MASA

Bilježimo ove misli velikog španjolskog filozofa Ortege y Gasseta, koji je, iako nije kršćanski orijentiran, još 1926. godine, kad su ti retci pisani, posve ispravno naslutio sudbinu našeg vremena. Vidi knjigu »Pobuna masa« u prijevodu Zlatka Gašparovića.*

Dolazak masa na punu društvenu vlast — bilo za dobro ili zlo — najvažnija je činjenica, koja se dogodila u javnom životu današnje Evrope. Ali kako po svojoj biti mase ne smiju ni ne mogu vladati same sobom, a još manje mogu upravljati društvom, ta činjenica znači, da danas Evropa prolazi kroz najtežu krizu, koja može zadesiti ljude, narode i kulture. Ta je vrst krize nadošla više od jedamput u povijesti. Poznat je njen izgled i posljedice, poznato je i njeno ime: pobuna masa.

Da bi bolje razumjeli tu pojavu, treba prije svega izbjeći da riječima »pobuna«, »mase«, »društvena vlast« dajemo isključivo politički smisao ili smisao, koji bi poticao iz politike. Javni život nije samo politički nego ujedno, i čak prije svega, duhovni, moralni, ekonomski i religiozni; on obuhvaća sve kolektivne običaje te uključuje čak način uživanja.

Možda bi bilo najbolje sredstvo, da uspostavimo vezu s tom povijesnom pojavom, kad bi se moglo osloniti na neko vizuelno iskustvo našeg vremena, da bi tako istaknuli jednu od najkarakterističnijih i najupadljivijih crta.

Lako je tu crtu pokazati, ali ju nije tako lako analizirati. Nazvao bi ju pojavom nagomilavanja, prepunoće. Gradovi su puni pučanstva, kuće stanovnika. Hoteli su puni gostiju, vlakovi putnika, kavane posjetilaca, šetališta šetača. Čekaonice su slavnih liječnika opsjednute bolesnicima, kazališta i kina — osim ako nisu predstave suviše zastarjele, suviše u nevrijeme — obiluju gledaocima. U kupalištima sve vrvi od kupača. Ono što se nekad nije ni u snu moglo pomisliti kao problem, postaje danas skoro trajnim problemom: naći mjesta.

Tu smo! Da li postoji u današnjem životu jednostavnija, očitija i stalnija činjenica? Produbimo malo to, na prvi pogled, banalno opažanje; iznenadit ćemo se, da vidimo, kako će šiknuti neoečkivani mlaz, u kome se bijelo svijetlo dana, ovoga dana, sadašnjeg vremena, rastvara u čitavom svom unutarnjem bogatstvu boja.

Što dakle vidimo? Zašto nas taj prizor toliko iznenađuje? Gomila, kao takva, bez skanjivanja si je prisvojila naprave i strojeve, koje je stvorila civilizacija. Ali tek što o tom časkom razmislimo, iznenadimo se od svog vlastitog iznenađenja. Pa što? Nije li to ideal? Kazalište imade sjedala, da se na njima sjedi, tj. da dvorana bude puna; iz istog razloga željeznički vagoni imaju svoje klupe i hoteli svoje sobe. Bez sumnje je tako; ali je sasvim sigurno, da nekad te ustanove i ta prometna sredstva nisu obično bila puna. Danas su oni natrpani ljudima, a vani je sve veća nestrpljiva

* José Ortega y Gasset: Pobuna masa, Anali naših dana, 1941.

gomila, koja želi također da se njima služi. Premda je ta činjenica logična, prirodna, sasvim je jasno, da se prije nije događala, a da se danas događa. Tako je došlo do promjene, novine, koja bar u prvi čas opravdava naše iznenađenje.

Biti iznenađen, čuditi se, to već znači početi razumijevati. Čuđenje je sport i luksus, svojstven intelektualcu. Stoga se njegov običajni stav, »staleška grimasa«, sastoji u gledanju svijeta očima velikim od čuđenja. Sve što postoji na svijetu čudesno je i izvanredno za otvorene zjenice. To čuđenje, kojeg je užitak zabranjen nogometašu, nosi intelektualca kroz cijeli svijet u neprestanoj opojenosti gledaoca. Čuđenje je jedna od njegovih oznaka. Stoga su predstavljali staru Minervu sa sovom, pticom, čije su oči uvijek zablještene.

Nagomilavanje ljudi, prepunoća, ta pojava nije bila nekoć česta. A zašto je danas drugačije?

Ipak pojedinci, koji satavljaju te gomile, nisu iznikli iz ništa. Prije petnaest godina živio je po prilici isti broj ljudi kao danas. Bilo bi prirodno, da se poslije rata taj broj smanjio. Ovdje nailazimo na prvu važnu opasku. Pojedinci, koji sastavljaju te gomile, postojali su i prije, ali ne kao gomila. Rasijani po svijetu u malim skupinama ili sami za se, očito su vodili život, koji se razilazio, odjeljivao, udaljivao od života drugih pojedinaca. Svaki je od njih — pojedinac ili male skupine — imao svoje mjesto, možda svoje legitimno mjesto, na selu, u gradu, u četvrti koga velegrada. Međutim ih danas vidimo bez ikakva prijelaza svrstane u skupine — na sve strane vidimo samo gomile. Na sve strane? Ne. Nego upravo na najboljim mjestima, koja su relativno profinjene tvorevine ljudske kulture, na mjestima rezerviranim prije za ograničenije skupine, jednom riječi za manjinu, za elitu.

Nenadano je gomila postala vidljiva, postavila se na najbolja mjesta u društvu. Nekad, ako je postojala, prolazila je nezapažena pri dnu društvene scene. Danas se je pomaknula prema rampi, postala je glavno lice. Nestali su protagonisti, ostao je samo kor.

Pojam gomile je kvantitativan i vizuelan. Ako bi ga preveli, bez promjene, u sociološku terminologiju, otkrili bi u njem ideju društvene mase. Društvo je uvijek dinamično jedinstvo dvaju činilaca, manjine i mase. Elitu tvore pojedinci ili osobito istaknute skupine pojedinaca. Masa je skup osoba, koje se naročito ne ističu. Treba se dakle čuvati, da ne shvaćamo jednostavno pod riječju mase jedino »radničke mase«; masa je prosječni čovjek. Tako ono, što je bilo tek jedna obična količina — gomila — uzima kvalitativnu vrijednost: to je zajednička osobina, ono što je svačije i od svakoga, to je čovjek, ukoliko se ne razlikuje od drugih ljudi i ukoliko nije ništa drugo nego opetovanje općenitog tipa. Ali što smo dobili od tog preobražaja količine u kakvoću? To je barem jednostavno. Kakvoća nam je pomogla da razumijemo postanak količine. Očito je i sasvim jednostavno, da redovito stvaranje neke gomile zahtijeva podudaranje želja, ideja, način života, kod pojedinaca, koji ju tvore. Prigovorit će se, da se to dešava kod svih društvenih skupina, kolikogod bile odjelite. To je istina, ali ima tu bitnih razlika.

Kod skupina, čija je osobina upravo da nisu gomile ni mase, osjećajno se podudaranje njihovih članova sastoji u nekoj želji, u nekoj ideji ili idealu, koji sam po sebi, isključuje veliki broj. Da bi stvorili kakvu bilo elitu, treba ponajprije da se svaki član izdvoji iz gomile iz posebnih razloga, više ili manje individualnih. Podudaranje, koje ga ujedinjuje s drugim članovima, koji tvore elitu, je sekundarno, dolazi dakle iza momenta, u kome se svaki od njih odijelio od mase; ono je prema tome većim dijelom podudaranje u tome, »da se podudaraju«. Ima slučajeva, kada je taj diferenci-

rajući karakter skupine sasvim jasan: engleske skupine, koje se nazivaju »nonkonformisti«, složene od pojedinaca, koji se slažu samo u svojoj »nonkonformnosti« prema neograničenoj gomili. Taj element koji proizvodi jedinstvo malog broja, da bi ga bolje odvojio od velikog broja, uvijek se razumijeva pri stvaranju neke elite. Jednom je Mallarmé primijetio duhovito, govoreći o vrlo ograničenom broju publike, koja je slušala nekog odabranog muzičara, da je ta publika istakla sa svojom malobrojnom prisutnošću bezbrojno neprisustvovanje gomile.

Strogo uzevši masa se može označiti kao psihološka činjenica, a da se pojedinci ni ne trebaju pojaviti u skupinskom obliku. Videći pojedinca možemo ustvrditi, da li pripada ili ne pripada masi, da li je masa ili nije. Pojedinac je dio mase, kada vrijednost, koju si sam pridjeva — bila ona dobra ili rđava — ne počiva samo na jednoj opravdanoj ocjeni posebnih kakvoća, nego kada, opazivši, da je kao i svi drugi, ipak ne osjeti nikakve tjeskobe, i kada se, naprotiv, osjeti sasvim dobro, što je istovrstan s drugima. Zamislite skromnog čovjeka, koji se, pokušavajući da procijeni svoju vlastitu vrijednost upita, da li ne posjeduje neku darovitost za ovo ili ono i konačno utvrdi, da ne posjeduje nikakve sjajne osobine. Taj će se čovjek osjetiti osrednjim, svakodnevnim, slabo nadarenim, ali se ne će osjetiti »masom«. Kad se govori o »eliti manjine«, obično zlobni ljudi iskrenu smisao tog izraza i prave se kao da ne znaju, da čovjek elite nije uobraženo lice, koje misli, da je više od drugih, nego ono, koje više zahtijeva od sebe nego od drugih, čak i onda, kad ne uspije da ostvari u sebi svoje više težnje. Ne može se zanijekati, da je najtemeljitija razdioba, koja se događa u čovječanstvu, baš ta podjela na dvije klase pojedinaca; oni, koji zahtijevaju mnogo od sebe samih i koji nagomilavaju dragovoljno dužnosti i teškoće, i oni, koji ne samo da ne traže ništa naročita od sebe, nego se ni ne trude, da postanu savršeniji, pošto je za njih život uvijek isti, te se puštaju povlačiti kao plutača na vodenoj struji.

To me podsjeća, da se ortodoksni budizam sastoji iz dvije različite vjere: jedna, stroga i teška, druga, pristupačnija i prostija, Mahajana, »velika kola« ili »veliki put« i Hinajana, »mala kola« ili »mali put«. Važno je, da pojedinac odabere jednu ili drugu od tih kola da si tako odredi maksimum ili minimum zahtjeva.

Prema tome nije podjela društva u mase i u elitne manjine podjela na društvene klase nego prije na ljudske klase, pa se ta podjela ne slaže s hijerarhijskim redom viših i nižih klasa. Jasno je, da će se moći naći u višim klasama, kad one postanu zaista više, veći broj ljudi, koji će prihvatiti »velika kola«, nego što će biti slučaj u nižim klasama, koje su redovno sastavljene iz osrednjih pojedinaca, bez većih kvaliteta. Strogo uzevši može se naći pravu masu i pravu elitu u svakoj društvenoj klasi. Kako ćemo vidjeti, jedna je od karakteristika našeg vremena prevladivanje mase i osrednjosti čak i u skupinama, gdje je selekcija tradicionalna. Može se opaziti u duhovnom životu, koji po svojoj biti zahtijeva i pretpostavlja raspoznavanje kakvoće, postepeni napredak nekvalificiranih pseudointelektualaca, koje se nikuda ne može svrstati i koje diskvalificira sam sastav njihova duha. Ista se pojava događa u još održanim skupinama muškog i ženskog »plemstva«. Obratno, nije rijetkost da danas susretnemo među radnicima, koji su nekoć mogli biti uzimani kao najčistiji primjer onoga, što nazivamo »masom«, duhovno disciplinirane u najboljem značenju te riječi.

Postoje u društvu radnje, djelatnosti, službe najrazličitije vrste, koje su po samoj svojoj prirodi specijalni, pa se prema tome ne mogu dobro izvršivati bez nadarenosti, isto tako specijalnih. Na primjer ,neki užici umjetničkog i raskošnog značaja, neke službe državnog umijeća i političkog suda o javnim poslovima. Te specijalne djelatnosti pripadale su nekoć kvalificiranim manjinama — ili bar onima, koji su

mislili, da su takvi. Masa nije željela da intervenira; bila je svijesna, da bi morala, ako bi se željela uplitati, nužno steći tu specijalnu nadarenost i prestati da bude masom. Ona je potpunu poznavala svoju ulogu u zdravoj društvenoj dinamici.

Ako se sada vratimo na činjenice, koje smo nagovijestili u početku, one će nam se jasno pokazati kao predznaci promjene stava mase. Čini se, da svi ti simptomi označuju, da je masa odlučila da se pomakne u prvi red društvene stvarnosti, da tamo zauzme najbolja mjesta, da upotrebi najpogodnije alate i da uživa u užicima, koji su nekad bili povlastica samo malog broja. Jasno je na primjer, da javne zgrade, zbog svojih malih dimenzija, nisu bile određene za gomile, a ipak se gomila neprestano izlijeva u njih; ovdje imademo vidljivi dokaz te nove činjenice: da masa, a da ne prestaje biti masom, nadomještava elitu.

— — — — — — — —

Karakteristika je sadašnjega časa, da osrednja duša, znajući za svoju osrednjost, ima drskosti istaknuti prava osrednjosti i svuda ih nametati. Kako se kaže u Sjevernoj Americi, biti različiti je nepristojno. Masa uništava sve, što nije kao ona, sve što je izvanredno, individualno, osebujno i odabrano. Tkogod nije kao i ostali svijet, tkogod ne misli kao i svi ostali, izlaže se opasnosti, da ga se isključi iz društva. Očito je, da ti »»svi« nisu više »svi«. **Svi** — bilo je redovno složeno jedinstvo mase i disidentske, specijalizirane manjine. Danas »svi« znači samo masu.

— — — — —

Htijući masa da sama po sebi djeluje podižu se protiv svoje vlastite sudbine. A upravo danas ona to čini, pa mogu stoga da govorim o ustanku masa. Jer jedina stvar, koju se može punim pravom nazvati ustankom, sastoji se u tome, da čovjek ne prima svoju sudbinu, da se buni protiv sama sebe. U stvari, ne bi bila pobuna arhenđela Lucifera ništa manje pobunom, da si utuvio u glavu namjesto da bude Bog — što nije bila njegova sudbina, da bude najneznatniji od svih anđela — što isto tako nije odgovaralo njegovoj sudbini. (Da je Lucifer bio Rus, kao Tolstoj, bez sumnje bi izabrao taj oblik pobune, koji nije ništa manje uperen protiv Boga od biblijske pobune).

Kada masa smostalno radi, djeluje ona samo na jedan jedini način: ona linčuje. Nije baš sasvim slučajno da je zakon linča američkog podrijetla, jer je Amerika u neku ruku raj masa. Ne možemo se dakle više čuditi, da danas, kada mase triumfiraju, triumfira i nasilje, i da se ono uzima kao unica ratio, jedina doktrina.

ISPOVIJEST ENRICA PEA

Bilo je nedjeljno jutro 18. kolovoza 1918. Na sparnom se nebu oko sunca sakupljali olovni oblačići, kao da će naskoro kiša. Međutim, kad je oko podne zapuhnuo maestral i rasčistio nebo i tako navijestio lijepo vrijeme za drugi dio dana, uvidio sam, da su to bili samo oblaci žege.

Preko noći sam malo spavao: nastanjeni ja, moja žena i tri sina u nekoj skladišnjoj postavi, koja je već služila kao spremište. Ležali smo na slamnjačama po zemlji, zbilja poput cigana.

I negdje u noći moja žena otkrije na zidu do djece, kako se klatare mali tamni i prozirni škorpioni. Dakako, ona je dala znak na uzbunu onim prirođenim strahom, kakav postoji u svakoj majci, kad zamišlja djecu u pogibelji.

Strah je bio i mene obuzeo. Kad smo pohvatali male otrovnjake, progonila me misao, da tu negdje stari škorpioni moraju imati svoje gnijezdo: možda pod donjom gredom ili u pukotinama pločnika, koji je bio napravljen od rastavljenih opeka.

Bili smo na oprezu kroz ostali dio noći. Upaljene svijeće, čas ja, čas moja žena stajali smo na straži, osobito na ležajima djece koja, sigurna u snu, nijesu znala za pogibao, koja im je prijetila.

Kad je zadanilo, sišao sam u voćnjak. Na njegovom kraju sagradili smo za prikazivanje »Jude« ogromnu zgradu, koja je nekoć mogla poslužiti za kraljevski dvor ili za hram. Na njezinom dovratniku dao sam uklesati hvalisavi motto: »Geniju na slavu«. I tek što sam stao na ulaz ove poganske zgrade, okrenuo sam se i zagledah se u polje, koje se ovdje produljilo u voćnjak, u polje sitnih bilina, tamo u nedogled prema planinama Versilije, koje daleko na horizontu zaokružuju ovu sliku.

Planine su sada bile obavite oblacima, a stabla i kućice zakriljene. Planine sive i glatke poput onih otisnutih na stranicama Križnog puta. Pred mojim se očima neprestano javljao jeruzalemski kraj. Ne samo iz vjere. U mojoj duši još su bile svježe uspomene na čitanje i slike što su se odnosile na svete stvari i zgode iz židovske povijesti. Eto, ovo nedaleko brdo, čiji su obrisi tako zacrtani, odjednom je postalo »Brežuljkom Lubanje«. Jedino su falili križevi razbojnika i Krista . . .

A nije li i ovdje, na ulazu gdje se sada nalazim sinedrij, koji izriče onu strašnu osudu?

Od tog časa neka neobična meditacija obuze moju dušu. I kad smo oko deset sati nastavili vježbom onih odlomaka drame, koje je bilo najteže izvesti, nisam se mogao otresti ovih misli, baš na onom dijelu, koij je bio od cenzure prekrižen; misli, koje su me bile u međuvremenu zarobile.

Moj prijatelj franjevac, pater Roberto Dominici iz samostana u Viareggio, ne poznavajući ovo moje bogohulno djelo, dođe na pokusnu vježbu. Nije naime mogao doći na predstavu, koja se imala održati poslije podne.

Ponizni fratar oprezno je hodao amfiteatrom. Sa smješkom je pozdravljao i približavao se pozornici. Dotle je Annibale Ninchi, koji je u »Judi« igrao svoju ogavnu ulogu, oholim i naprčitim glasom podno oholog nadovratnika grmio svojim

psovkama na Isusa. Odjednom opazim, da se fratar više ne smije; u daljini stane, okrene se i ode.

Bilo je nemoguće obazreti se na ono što je cenzura križala u već štampanom tekstu. Toliko je svaki odlomak bih bitan za svaku pojedinu stranicu. Drama, koja je po sebi teška, na takav način osakaćena ne bi imala ni glavu ni rep. Za popravljane nije bilo vremena. Cenzura u Lucci precrtala je toliko pojedinih riječi, dijelova i odlomaka, da je bilo brisano doslovce tri četvrtine čitavog djela: praktički govoreći, ovako skraćenu dramu nemoguće je prikazivati. Zbog toga se — jer se već u ovoj prvoj predstavi prekršila zaplijena cenzure — i dogodilo da se i sve ostale predstave bile potpuno zabranjene, koje bi se susjedno prvoj inače trebale prikazivati. No bilo je tako bolje: iz riječi što ih je policijski žig brisao, rađalo se otada u mojoj duši i učvršćivalo žaljenje, što je od mene proizašlo to konfuzno djelo.

Ne kažem, da mi je odmah bila jasna misao odreći se drame, kako sam poslije i učinio. Teško se dijeliti od vlastitog djela s kojim se ponosiš, osobito, ako na sebi nosi rad od nekoliko godina (kao što ovo i nosi), a osobito, ako su uza nj i stvarna odobravanja i pljesak kazališta.

Međutim se na moje zadovoljstvo i politika bila umiješala u ovu stvar: neki je poslanik u vijeću interpelirao u ime slobode misli. No, poslije je to opozvao u dogovoru s ministrom, da se tako izbjegnu svađe. Svakako pod uvjetom, da se »Judi« otvori put u kazališta izvan provincije Lucca.

Tako su se priređivale predstave sa gotovo čitavim tekstom. Kazališna družina bila je u Pizi, Livornu, Veneciji i Genovi. Četiri grada — četiri bitke. Dramu su napadali i uzvisivali i u kazalištu i u štampi, što i jedno i drugo dakako nije bilo radi same umjetnosti. Osjetio sam, da se moram braniti i uzdići iznad te mase, koja mi je pljeskala, ali kojoj nisam nikada pripadao. I okrenuti se zbog protivnih razloga.

Livornski katolički list »Fides«, pošto se je ogradio od tako uvredljive drame, donio je perom svog upravitelja veoma čvrsti prikaz i s obzirom na njezinu povjesnu neosnovanost. Polemika se tako proširila na svagdašnji svijet, čije su simpatije bile na strani »Jude«.

U Pizi opet druge rasprave. Tu je drama zlo prošla pod perom E. M., koji je mogao pisati u ime Egilberta Mučenika. U Veneciji pak našao sam na zidu proglas patrijarhe o uskrsnoj pripravi s izrazima punim osude prema Kristovoj izdajici. A Annibale Ninchi morao se uživiti u ulogu tribuna na kazališnoj ogradi Goldoni-a, da umiri bijesni mrmor gledalaca.

A onda Genova! Obuzeo me na koncu stid poslije povladivanja i tog dobitka što sam ga imao uz tako jeftin trud i prekinuo sam daljnje predstave, da ih više nikada ne obnovim.

Ovu je odluku iznijelo mišljenje, stotinu puta napuštano i opet prihvaćano, od onog sivog nedjeljnog jutra 18. kolovoza. Istina, to što kažem nema vrijednosti obraćenja, ali je sigurno, da sam od toga dana našao svoju savjest. Odtada sam simbolički gledao na noćne škorpione u onoj vigiliji. Isto tako na pojavu franjevca na kraju amfiteatra u onom sivom, neobičnom jutru. Na vidik verseljskih planina, koje mi se pričinile Golgotom. Odurnost prema osudi Krista. Nepodnošljivost stihova stvorenih od dramskog protagoniste. Na koncu gadljivost i na samu tu ličnost.

Pače i trula voda u bunaru skladišta, koja je trovala zdravlje moje djece, imala je za me posebno značenje. I naredba kardinala Maffi-a svojim župnicima, da vjernike drže daleko od mojih djela. I glas one ženice (iznio je to nedavno Pietro Pancrazi, koji je prisustvovao predstavi »Jude«), koja je na me iz daleka pokazivala drugima: »Ono je utjelovljeni đavao!«

Sve ovo može izgledati bezvrijednim. Ali ipak dovoljno, da otrijezni čovjeka; da se u njihovom potpuno opravdanom jeziku zapita:

»Kakovo pravo imaš sablažnjavati svog bližnjega? Krojiti po svojoj volji ono što je ustaljeno već dvije tisuće godina?«

I ostarjeli mi je župnik Forta Don Raffaello Galleni, koji mi je bio učiteljem — od proljeća do jeseni — samo jedne školske godine, jedine u mojoj ranoj mladosti — srevši me, ovako odprilike rekao poput zabrinutog oca: »Na što si se dao, sinko moj! Tko te je tako opako savjetovao? Bilo bi bolje, da si oba oka izgubio!« Bio je uzbuđen do suza. I na moja uvjeravanja, da sam povukao dramu, nadoda: »Onda treba učinjeno zlo popraviti«.

Evo ono što je iznijelo na svijet »Muku Kristovu« i »Prsten ludog rođaka«.

Prev. Iv. M.

Izvještaji naših društava

ZAVRŠETAK OVOGODIŠNJEG RADA H. K. A. D. »DOMAGOJ«

Posljednji plenarni sastanak ove šk. g. održao je akademski »Domagoj« dne 19. lipnja. Najprije je duhovnik društva prof. o. Srećko Majstorović govorio o stanju katolicizma u svijetu i o misiji katoličkog akademičara, koju to stanje traži. Znak vremena jest, a još će više biti u bliskoj budućnosti, korjenito opredjeljenje za Božju stvar ili protiv nje! Tek ljudi solidnog vjerskog znanja i katolicizma na djelu sposobni su za teške kušnje. Predsjednik L. Brajnović prikazao je rad društva tokom prošle škol. godine. Događaji današnjice odrazuju se i u našem društvenom životu. Mnogi članovi društva pozvani su na nove dužnosti u javnom životu. Jasno je, da je radi gubitka ponajboljih svojih članova »Domagoj« proživio teži potres. Društvo je ove godine izgubilo i svog agilnog duhovnika o. dra Bonifacija Perovića, i to baš u času, kad je bio najpotrebniji. Jedino duboka vjerska svijest članova spriječila je i ovaj put, da nije došlo do težih posljedica. Iza izvještaja tajnika Banića i blagajnika Flega, dan je upravi apsolutorij.

Na prijedlog starog odbora izabrana je nova uprava društva: Miloš Jelinčić, student phil. predsjednik; Plepel Stanko ,stud. tehn., tajnik; Flego V., stud. tehn., blagajnik; Čečuk Branko, stud. med., arhivar i knjižničar. Članovi odbora: Vukota Pero, stud. phil., I. Janeš, stud. agr., Branko Richter, stud. med., Luka Brajnović, stud. iuris.

Zatim je novi predsjednik održao kratki programatski govor. Nova uprava postavlja sebi za zadatak, da poveže sve članove u jedan skladni prijateljski krug, da učinak zajedničkog rada bude što jači. Dakako, da ta međusobna sloga predpostavlja jednodušnost u mišljenju i osjećanju. Bezuvjetno usvajanje totalitarnog katolicizma i međusobna iskrenost bitni su uvjeti takove sloge. Taj fini produhovljeni odnos mora prožimati kršćanska ljubav. »Domagoj« ima svoju određenu svrhu: Izgraditi superiornog kat. intelektualca, koji će svoju spremu i svoj značaj staviti u službu Boga i Hrvatske. U tom je smisao i značenje njegove egzistencije. Među eventualijama temeljito je raspravljeno pitanje društvenog podmladka. Časna tradicija društva i njegova uzvišena djelatnost privlače svake godine u kolo domagojaca najbolje kat. abiturijente. Duhovnik s odborom i s nizom odličnih društvenih prijatelja brine se, da članovi nađu ono što će dopuniti i zasladiti im sveučilišne nauke.

Veliki uljudbeni narodi upravo sada jasno uviđaju, da nije dovoljan vanjski napredak u obrtu, tehnici, ratarstvu, trgovini i drugom. Sve jače osjećaju potrebu nutarnjeg produbljenja. Patnje čovječanstva ukazuju na to, da nam je u prvom redu potrebna uzvišenost duha i plemenitost srca. Zato se u svim prosvijetljenim zemljama budi snažan religiozno-organizatorni pokret, a duševni se velikani s dubokim uvjerenjem okreću religiji. Prošla su vremena, kad se vjera smatrala zaludivanjem neukih masa ili balastom. Ljudi pravo izobraženi otvoreno priznaju potrebu religije i u njoj traže lijeka i spasa našem vijeku. Nestašnom duhu modernog studenta treba božanskog svijetla, da nađe put pravoj sreći. Izranjenoj duši treba nebeske hrane, da se okrijepi i pridigne. Neiskusnom mladiću treba uputa i provodića ne samo u naucima već i u zamršenim prilikama velegradskog života. Sve to pruža »Domagoj« već četvrti decenij svojim članovima, a pružati će i u buduće.

Zato i ovim putem pozivamo svoje buduće kolege na sveučilištu da se odmah, čim stignu u Zagreb najave u našim društvenim prostorijama — Tomislavov Trg 21, prizemno.

Bog s nama!

POZIV HRVATSKOG METROPOLITE

HRVATI! KATOLICI!

Dok na hiljadam kilometara fronte ljudi vode ogorčenu borbu na život i smrt; dok hiljade i hiljade bombardera nose užas i stravu na mirne gradove ubijajući bezbroj nevinih žena i djece;

POZIVAM VAS

da se u tim časovima grozote vratite Bogu Svemogućemu i Milosrdnomu, kojega su mnogi od Vas zaboravili misleći, da mogu bez Njega i Njegove pomoći biti; da se pomolite Majci Božjoj, Majci Hrvata i Kraljici mira; da se zavjetujete Majci Božjoj Bistričkoj kao simbolu naše hrvatske, narodne Majke Pomoćnice. Ona nam je uvijek pomogla, kadgod smo Joj se obraćali molitvama i zavjetom. Ona će nam pomoći i danas.

Molite Joj se za mir! Molite Joj se, da nas oslobodi svih strahota bezboštva! Molite Joj se, da nam s ratišta vrati naše drage muževe, sinove i braću, žive i zdrave, te da unese sreću i zadovoljstvo u naše domove! Molite Joj se, da sačuva od ratnih strahota i gladi našu milu hrvatsku domovinu! Zavjetujte Joj se, hodočastite i žrtvujte!

Hrvati katolici iz cijele domovine, dođite u hrvatsko narodno svetište Majke Božje Bističke!

Žrtvujte i darujte, da se podigne dostojno ZAVJETNO SVETIŠTE, dostojno naše Kraljice Mira i dostojno hrvatskog naroda!

Majko Božja Bistrička, Majko Hrvata, molimo Te za mir u svijetu!

U Zagrebu, 21. lipnja 1942.

DR. ALOJZIJE STEPINAC
Predsjednik biskupskih konferencija
Hrvatski Metropolita
Zagrebački Nadbiskup

PROGRAM »LUČI« ZA SLIJEDEĆU GODINU

Iza sjajnog odaziva na koji je naišao 4. ovogodišnji broj »Lučі« uredništvo namjerava da i do godine posveti nekoliko čitavih svezaka jednom problemu. Za sada ima u vidu tri broja i to: jedan posvećen misijama s otprilike ovim sadržajem: Crkva u svijetu, Kršćani i rasizam, jedan članak s područja etnologije, Kršćanski solidarizam, Crnačka umjetnost (s reprodukcijama), Evropski imperijalizmi, kolonijalno pitanje i misije.

Drugi svezak bio bi više povijesnog značaja (Crkva i kultura, Pozadina i historijsko značenje borbe o investituru, Crkva i duhovna formacija Evrope, Crkva i duhovni profil historijske Hrvatske, Problem unije u našem vremenu).

Treći svezak bio bi ispunjen člancima sa estetsko-umjetničkog područja. Osim toga izdat ćemo opet jedan »ženski« broj s bogatim sadržajem, budući da je potražnja za ovogodišnjim brojem daleko nadvisila i onako povišenu nakladu.

Molimo sve suradnike da nam jave u koliko i čime možemo računati s njihovom suradnjom u ovim brojevima.

Napominjemo da ovi naslovi (osim par gotovih članaka), predstavljaju samo okvir pisanja. Sve prijedloge uredništvo prima rado i sa zahvalnošću.

Naš suradnik i prijatelj g. Ivo Matijaca primio je dne 21. VI. u zagrebačkoj katedrali prezbiterat. Mladom svećeniku od srca čestitamo, želeći mu svako dobro u zvanju.

Uredništvo

NAŠ PUT

»DOĐI KRALJEVSTVO TVOJE«

Često se pitamo — što je kraljevstvo Božje? Gdje se ono nalazi? Pokušat ćemo si na ta dva pitanja odgovoriti. Kraljevstvo Božje nije zaokruženo granicama. Njegova veličina i obuhvatnost ne može se izmjeriti, jer se ono nalazi u dušama nas ljudi. Ono nije samo čežnja naše duše ili neka slutnja, niti samo fantom — kraljevstvo Božje jest istina i stvarnost, mi ju nosimo u sebi i od pokoljenja na pokoljenje prenosimo. Svaki od nas pridonosi njegovu jačanju i njegovoj veličini. To kraljevstvo Božje nije ništa drugo nego ostvarenje prisutnosti Božje u nama, upotpunjenje našim najuzvišenijim, najplemenitijim i ničim okaljanim nastojanjem.

Od dana, kada smo primili onako mali i slabi sveti Krst, postali smo i pripadnici kraljevstva Božjeg, a sva naša najljepša i najčistija čuvstva izražavali smo molitvom, koju nas je sam Isus Krist naučio »Veniat regnum Tuum« — Dođi kraljevstvo Tvoje! Kada smo odrasli ili smo ostali divna, nepregledna zemlja Božja ili nas je naš nerazumni i neobuzdani život snizio do močvare rugobe, podivljale pustoši i sbrisao za uvijek s nas znak i grb — Božji!

Bog od nas traži da ono što smo mu preko drugih, naših zamjenika na svetom Krstu obećali, da to i održimo. Naša duša — Božja zemlja, naš život — očitovanje volje i milosti Božje, dah ljepote koja izvire iz prisutnosti Božje u nama.

— Vi ste sada na putu u svoj zreli život, svi nosite znak Božji na sebi, napose vi koji ste odlučili i odlučile postati apostolima Božjim — taj vam život pruža tisuću zamamljivosti, igara, čarobnih slika, meke glazbe, milijune laskavih riječi — sve samo ono što godi oku i uhu, a što je prečesto otrov za dušu. Vaša će volja tisuću puta stajati pred izborom teškog puta ili jednog, punog sjaja i ljupkosti. Znajte dobro da je ovaj prvi put — put našem kralju, našem Bogu, a ovaj drugi s kojeg je tako grozno teško sići — put je u tamu. Bog nas kuša jer nas ljubi i jer nas hoće učiti viteštvu, grijeh je sladak i divan, jer mu je gorčina tolika, da kada bi stao u svoj svojoj rugobi, ne bi mogao zamamiti.

— Izaberite zato onaj pravi put! —

TEČAJ ĐAKA KATOLIČKE AKCIJE

U srcu pitome Podravine, što se ko mirna rijeka pruža u daljine, u **Virju**, sastat ćemo se i ovih praznika, razveseliti, porazgovoriti i oduševiti za našu ideju. To je najpotrebnije u našoj borbi i najljepše u našem đačkom životu. Tu se približuju duše onih, koji se već davno poznaju, stvara se prijateljstvo zasnovano na istoj podlozi, ideji, za koju svi radimo i žrtvujemo se. Nema razlike, svi smo jednaki, ista nas čežnja spaja i to ne za tjedan dana, već za čitav život.

Ovaj naš tečaj bit će **radni** tečaj. To ne znači da ne će biti odmaranja, veselja. U zagrijavanju za našu ideju naći ćemo najveće zadovoljstvo i odmor. Trajat će od **1. do 10. kolovoza. Cijena je 300.— kuna za svih deset dana (vlak nije uračunan).**

Svako prije podne imat ćemo dva predavanja. Pobrinuli smo se za najbolje predavače iz redova katoličkih intelektualaca. Poslije podne u praktičnom radu po skupinama izgrađivat ćemo program za iduću školsku godinu. A na večer (možda uz logorsku vatru) bit će akademija u počast kojeg katoličkog pjesnika.

Predviđena su i dva izleta.

Pruža nam se najviše što se može. Ovisi samo o nama, da ispunimo tihu želju što se odavna sakriva u našoj duši.

Znam da i Ti želiš doći. Ali te sprečavaju male neprilike. Zato ćeš ih odmah javiti Okružju da Ti ono priskoči u pomoć.

Svi na tečaj u Virje. Svi, koji hoćemo upotpuniti redove đačke Katoličke Akcije, zbiti ih i ojačati. Svi od četvrtog razreda (uključivši i četvrti) pa do osmog, abiturijenti i akademičari.

Prijave, koje se primaju do 15. srpnja, upute i ostale obavijesti daje priređivač: Biskupijsko Okružje hrvatskih katoličkih đaka, Zagreb, Palmotićeva 3/polukat.

Okružje

VIRJE: *mjesto našeg ovogodišnjeg tečaja*

NIHIL NOVI . . .

(VUJEC ŠTEF REPORTIRA . . .)

»Nihil novi sub sole vidi . . . zavapio je stari majstor života, Salomon.

Znam, da mi je ta rečenica zujala oko ušiju kao bijesna ljetna osa, kad sam kao gotov trećeškolac-klasičar pošao sa nekoliko mojih drugova u neko podravsko selo uz Dravu na kraći ljetni odmor.

»Nihil, nullius, nulli . . . (čini mi se, da tako nekako to ide), šuštilo je u povjetarcu lišća jalševine, a pred mojim zatvorenim očima lebdjele su, kao u šekspirovskom snu ljetne noći, stranice latinske gramatice sad već blagopokojnog Golika u albumskom šarenilu nepravilnih latinskih imenica, pridjeva, zamjenica, itd., itd., dok se moji drugovi razbježali po šumi u potrazi za ptičjim gnijezdima, a ja prisluškivao šum života u travi, pratio jutarnji lijet muha i mušica, kojima sam pokušavao davati imena iz mog prirodopisnog magazina znanja. Ležeći u travi uz gusti grm gradio sam kule u zraku, koje su se stvarale preda mnom u teškim gomilama sniježnih oblaka na vječnom plavetilu neba.

Najednom zašušti u grmlju iznad moje glave jednakomjerno šuštavo struganje po zemlji. Koja i kakova to zvijerka ima tako tromi, šuštavi hod? Tigar? Lav? Vodeni konj? Zašto ne bi uz Dravu bilo i vodenih konja? Da li se već spremio na skok . . .?

Znam, da je mir i sabranost najvažniji čimbenik u životu i životnoj opasnosti! Naučih to iz Old Surehanda! A zašto je bio Vinnetou moj glavni »instruktor«? Šuštanje i struganje po zemlji sve više se približavalo, sad s desne, sad s lijeve strane . . . Dakle, ja sam već u vreći, ili kako se to danas kaže: »kotlu«?

Ruke mirno ležahu u slatkoj dokolici pod glavom, tek je nožni palac bosih nogu morao u zadnji čas otjerati neku veliku dosadnu muhu, — ali oči, oči su radile napeto se vrteći sad gore, sad dolje, desno, lijevo, da otkriju neprijatelja, kad najednom pade neka velika sjena preko moje glave.

Jedna misao, jedan zaključak, jedna odluka: nagli napadaj je najbolja obrana. Prsti polagano, nezamjetljivo opustiše, a ja brzim kretom na lijevo (to nije bila politička preorijentacija) uz nagli čučanj i skok (kao Vinnetou) stajah pred neprijateljem u svoj veličanstvenosti klasičnog trećeškolca, koji se ne boji ni krokodila u — muzeju.

A neprijatelj?

Bila je: vacca domestica — krava obična!

U svom flegmatičnom miru (sretna li stvora!) nije uopće primijetila moj skok i borbeni stav. Tek je lijevim okom malo zaškiljila na mene, barem sam si tako utvarao, mahnula ušima i repom i dalje mirno pasla.

Jasno je, da sam bio uvrijeđen njenim očitim neratničkim karakterom, te odmah počeh znanstveno-psihološki raskapati njenu nutrinju: šta uopće ona znade? Zove se: riđa, perga, lisa, šarga, mica . . ., zna za »hok« i »ca«, razumije (hm!) »hajs« i »na,naa, naa« kad joj se pruža sol za lizanje ili pljesnivi kruh iz pastirske torbe.

I to je sve?

A ja? Znam: liturgiku, njemačke nepravilne glagole, čitao, jest, čitao sam Kornelija Nepota, poznam formulu oplošja kruga, naslikao sam — vodenim Günther-ovim bojama — crveni jesenski list kestenja sa ocjenom: vrlo dobar, i cvijeće, koje bi jedna ovakova sa »kartice« polizala i znam kvadriranje.

Uvrijeđen udaljih se prema obali Drave, jer je sunce počelo pripicati, a voda je zvala na kupanje.

Moji drugovi su međutim otkrili nekoliko neobičnih šumskih tajna: dva gnijezda šarenih, točkastih jajašca pretpotopnih ptica, naišli na trag lasice, zaključujući to po micanju nekakovog repa u grmlju, razorili mravlju utvrdu i promatrali prenašanje mravljeg podmladka, zamotana u bijele kožice jajašca, te rasrdili neku damu krticu u njenoj vili sa »ventilacijom prema gore«

Ugovorenim ratnim zovom: »Thalatta thalatta!« našli smo se na okupu s ove strane nekog dravskog rukava, koji oplakuje (ne znam, zašto?) mali otočić strmih obala, koji je pustio svoje hvataljke i kliješta žilja svog drveća duboko u životni sok Drave.

Ratni plan je glasio: osvojiti otok i pašu, sočnu pašu i divnu hladovinu za naše »vaccae domesticae«. (»Krava« zvuči previše vulgarno). Prema ratnom planu trebalo je riješiti nekoja važna pitanja, među kojima je bilo najteže: prelaz preko dravskog rukava. Većina mojih drugova ne zna plivati. Ja sam stara dravska »rana« (= »žabac«), pa to za mene ne bi bila poteškoća. Ali drugovi? Uostalom, n a m a ne treba paše. Zelena, sočna trava je za naše »vaccae«. Treba dakle pozvati cijeli »zbor« na okup. Kako je vrijeme podneva i onako određeno za odmor, koji obično »vaccae« prožvaču preživanjem, stojeći do trbuha u vodi, bio je ratni plan u glavnom povoljno riješen.

Nakon pola sata dubokog stručnog tumačenja, osnovanog na stečenom iskustvu, znanju i vještini, otkrih im do zadnjih sitnica moj plan: treba stvoriti ratni konvoj! U to vrijeme nije se još čulo za taj ratni pojam samoobrane, ali ja sam instinktivno osjetio njegovu životnu potrebu i svrsishodnost!

Stojeći na rubu obale kao na govornici odpočeh im tumačiti:

»Drugovi! U slozi je snaga, u pocijepanosti je rasulo i slabost! Mi možemo pobijediti, t. j. osvojiti samo »viribus unitis«. Kako? Šta, vama nije jasno? Treba raspodijeliti našu ratnu snagu na predobranu i glavninu. Naše »vaccae« znaju dobro plivati. One su predstraže, ili, ako hoćete, zaštitni brodovi, a prevozne lađe, teretnjaci, smo mi. Čim »vaccae« potjeramo u vodu, primite se obim rukama za njihove repove. Oni su najbolja spojka između obrambenih lađa i teretnjaka. Naše noge moraju uz to čvrsto i odlučno udarati po vodi: znadem iz iskustva, da je to najbolje pogonsko sredstvo kako krstaša, tako i teretnjaka.«

Stajao sam crvenih obraza, lijevom rukom u visini pojasa, kao da čuvam cijelu republiku, a desnom stisnute pesnice mahao po zraku, kao da kanim smrviti njihove tupe mozgove.

Kritični, previše kritični pogled mojih neplivačkih drugova dokazao mi je, da se nisam još dovinuo do govorničke snage Ciceronca, koji je uspio samo riječima: »Ceterum censeo . . .« razoriti cijelu Afriku.

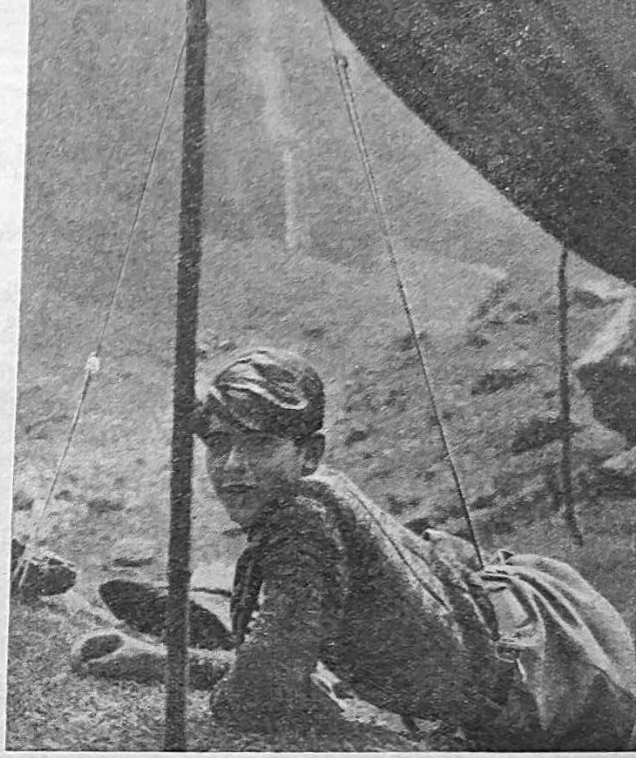

Ali onim trenom sam spoznao, da će biti najjači dokaz moje rječitosti stara: »Exempla trahunt!« (Iz sličnoimene hrvatske zadaće dobio sam te godine: plus tri, napisano velikim slovima, pa sam svu nadu položio u taj problem pokreta mase, znajući, da će ih vući ne »exempla«, nego naše »vaccae«)

Ja potjerah dakle prvi svoju »vaccam« u pjenušavi i divlji rukav Drave te bijah za nekoliko časaka na drugoj strani. Moj »krstaš« se malo stresao i odmah počeo osvajati hranu, gustu travu na otoku.

To je upalilo: uz urnebesnu graju mojih drugova zazujahu šibe po vodi i zraku, »krstaši« se tromo i nevoljko zaputiše u dubinu vode, a moji Siouxi skočiše u zadnji tren u sklop »konvoja« i grčevito prihvatiše »spojke« (repove).

Bio je to divan pogled! Od časa do časa izdigao bi se rogati »krstaš« iz vode, zastenjao mukli: »Mhmmm, Hmmm« i opet potonuo, tek bi od vremena do vremena »kljun« izvirio iz vode. U duljini repa vidjela se okrugla glava »teretnjaka«, koji je vikao, zviždio, tulio, urlao, da ojunači sebe, a i da otjera možebitnog neprijatelja, dok su zadnji dijelovi »teretnjaka« udarali po vodi (novo, još neotkriveno pronašašće vijka), dajući od sebe svu životnu snagu nepobjedivih ratnih vrlina . . .

Jest, nihil novi sub sole!

»Konvoj« je sretno bez štete prešao na drugu obalu. »Krstaši« se lagano povukoše u zasluženi odmor u blagoj hladovini.

A mi? Gusta šuma, grmlje, šipražje, paprat i ostale ljepote otoka trebalo je izrabiti kao spremište ratnog materijala. Preko rukava ima polja. Na poljima raste kukuruz. Kukuruz ima klipove, klasove, a klasje na vatri pečeno je najbolja Sioux-poslastica.

Naš ratni plijen je — — — naš ratni materijal.

Nas dva dobra plivača opet smo preko i bez konvoja. Jedan plot preskočiti, u prazne hlače (nogavice dolje zavezati!) natrpati ubrane »posuđene« klipove, opet preko plota u šumu, pa opet brzo preko vode je posao od nekoliko udaha zraka.

Sad naime najrađe nastupa protivničko izvidničko zrakoplovstvo. Najopasniji je bombaš poljski općinski lugar, preko dva metra visok i suhonjav poput rode, koji je neobično škiljio: s obadva oka je desno gledao, i lijevo vidio. Ili obratno. Za neupućena protivnika je to bila vrlo opasna ratna varka. Njegovi napadaji su inače bili najopasniji, kad bi u niskom lijetu nad ekvatorom tijela puštao bombaške udarce engleskim upaljivim bombama u obliku žilave trešnjevine.

No mi smo prošli sretno. Bit će, da se njegova izvidnica zadržavala na drugom mjestu. Moj sudrug nosio je uvijek za sobom neko okruglo staklo, za koje je tvrdio, da je kroz za nj brojio Diogenes zvijezde na nebu, koje je imalo osim drugih neobičnih svojstava i tu snagu, da je moglo zapaliti papir i suho lišće. Upalio je suho lišće i

suharke, i domala se dizao iz najgušće šikare tanko-vitki stup dima kao od gospodske cigare. Dim je javljao cijelom otoku, da je naš ratni plijen prebačen na polje narodne prehrane.

Što je dalje bilo? Navečer se društvo istim putem i jednakim načinom konvoja vraćalo dostojanstveno kući.

Sunce se šaljivo smijalo petorici klasičara; od pustog smijeha nabreklo i pocrvenilo kao debeli kum na svatovima iza ponoći i — na svoju sreću — brzo se sakrilo iza daleke planine, jer bi inače puklo od smijeha, gledajući našu novouređenu konvojsku grupu, kako po suhom — »krstarice« naprijed, »teretnjaci« iza njih — uz zviždukanje i smijeh, dižući »zaštitnu maglu« poljskih prašnatih puteva jedri sigurno u svoju luku na — noćni počinak.

* * *

Prijatelju i druže!

Život je silno velik i neizmjerno malen. Gledao u nj kakogod i s kojegod strane, uvijek on nosi na sebi i u sebi veselo i nasmješljivo pomiješano sa turobnim, tragičnim i žalosnim: sitno, koje se hoće praviti velikim, a veliko koje se može sniziti. Traži ono, što je veselo i nasmješljivo, bilo veliko ili sitno, a sve to je u Božjoj prirodi kaleidoskopski porazbacano na svakom koraku, u svakom četvornom metru male livadice, na svakom koraku pod sjenom sjenovita stabla, u svim šumnim tajnama rastegnute šumske haljine, pa čak i na prljavom dvorištu, na polju, u prostoj zelenkastoj vodi bare, u zapuštenom šikarju, svagdje ćeš naći veseli život, život odsjeva Boga Svevišnjeg.

Nauči se tražiti život, naći život i veseliti mu se, i — — —

bit ćeš zdrav!

Dušom i tijelom!

Vujec Štef

JEDNE NOĆI . . .

Jedne sam vedre, proljetne noći
šapto i brbljao s rosom.
Pričala ona, da će tud proći
djevojka s ugljenom kosom.

I ja sam pospan dugo ondje sjedo
čekajuć prikazu dragu,
ali zaludu u noć sam gledo
bludeć po zvjezdanom tragu.

Ona je noćas drugome pošla
noseć mu cvijeće u ruci,
ili je tamo, u gustoj šumi
sretoše grabljivi vuci . . .

Vjeko Dubrov

ZAŠTO JE SV. FRANJO PATRON KAT. AKCIJE?

Papa Benedikt XI. postavio je asiskog siromaha sv. Franju za patrona K. A. Njegov nasljednik Pijo XII. potvrdio je odluku svog predšastnika. Pred zastupnicima kat. omladine iznio je dne 19. V. 1927. neke Franjine odlike, radi kojih ga je Crkva postavila za patrona svjetovnom apostolatu.

Papa je rekao: »Na prvi pogled, čini se, da sv. Franjo Asiski ima vrlo malo zajedničkog s K. A. Tako će misliti samo oni, koji ne poznaju divnih ideja i djela sv. Franje a uz to i nemaju ispravno mišljenje o K. A.«

Sv. Otac iznosi dalje, da je upravo sv. Franjo veoma prikladan, da bude patron K. A., »jer kad ne bi bilo drugog razloga za to — premda ih ima vrlo mnogo i veoma snažnih — jedan bi dostajao, što je on uspio da kršćansko naziranje o životu unese u svijet«.

Koji su još razlozi? Za nas je dosta volja samoga pape, jer već sama činjenica što je baš on izabran, govori da je zastupnik Božji na zemlji našao potrebite vlastitosti da bude patronom odabrane kršćanske vojske.

Bit će dosta da se sjetimo samo par epizoda iz života sv. Franje da upoznamo njegove ideje.

Kad je on još kao svjetovnjak učinio sebe »glasnikom velikoga Kralja« iznio je svoju najveću želju i program života. I od časa te proklamacije do danas nema vremena, kada Franjo ne bi imao utjecaja na duhovnoj obnovi kršćanskih naroda.

»Glasnik sam velikoga Kralja«. Ova riječ jasno govori da on želi posvećenje ljudi i to svih na koje ima pravo njegov veliki Kralj. A to je upravo glavna svrha K. A. da se proširi Kristovo kraljevstvo. »Zato — zaključuje papa Pijo XI. — je potrebno, da se K. A. na socijalnom području sve više proširuje, da sve prožme dubokom i svetom religioznošću«. Sv. Franjo i nije svojim primjerom i riječima drugo radio nego sav društveni život nastojao prožeti svetom i dubokom religioznošću. Zato mu nijedan ozbiljni povjesničar ne osporava ime preporoditelja kršćanstva. Ovdje treba naglasiti da Franjo, kad je otpočeo to osvajanje duša, još nije bio redovnik, a po svoj prilici nije još ni imao jasnu sliku o osnutku reda. Franjo je bio svjetovnjak sa živom vjerom i oduševljenjem jednog obraćenika.

Misiju mu je dao sam Raspeti u crkvici sv. Damjana: »Franjo, idi popravi moju kuću, koja se ruši«.

Svoj apostolat kao mladi laik nije vršio na propovjedaonici ili u crkvi, već na trgovima, putovima, u obiteljima. Kao laik oduševio je tolike i priveo u svoje društvo.

Sad istom kad je vidio da njegova ideja prodire i osvaja, baca se s prvom četicom svojih drugova-laika pred noge pape i moli odobrenje za svoj rad. Pred nogama sv. Oca počima redovnički život prvih franjevaca. Papa ih šalje da svoj apostolat posvuda prošire.

Prvi apostolat sv. Franje bio je apostolat primjera. Tek iza toga je prešao na apostolat riječi i djela. Jakost njegovog utjecaja osjetila je ne samo Italija, već i Palestina i druge zemlje uz Sredozemno more. Val njegove svetosti prodirao je poput bujice u kršćanske i nekršćanske krajeve. On je utjelovljena žrtva, siromaštvo, ljubav prema bližnjemu, sjedinjenje s Bogom, što dopire do vrhunca u stigmatizaciji. Sve mu postaje prijateljski naklonjeno i ljudi i životinje. Doista lakše mu se diviti nego ga slijediti. Već za njegova života bili su Italija i svijet franciskanizirani. On još sad živi u

svojoj djeci triju redova. Taj uzor svetosti našao je put svakamo, jer je »njemu sačuvano da bude glasnik i uzor svetosti za sve slojeve — a to ima da oživotvori i K. A.«

Papine su riječi jasne kao kristal. On u Franjinoj svetosti gleda nešto osobito i izvanredna. I tu puninu svetosti umio je uspješno širiti po svijetu. Sam i po svojim redovima. Papa pripisuje Franji zaslugu da je u III. Redu uspio divno spojiti nevinost s pokorom i to provesti u život. Tim je prodro do papinskih, kraljevskih i biskupskih prijestolja, među velikaše i građane, radnike i seljake — i obnovio lice zemlje. Papa završava riječima: »Velika franjevačka pobožnost i svetost mora sačinjavati bit K. A.« Iz riječi sv. Oca izlazi da bi K. A. bez duha svog patrona skrenula s puta i ne bi bila onakova, kakovu ju je Kristov zamjenik označio i kakovu je on želi imati.

F. R.

SAKATI JADNIK

Hladan vjetar poljima luta,
Zviždi u suhim granama.
Prašina naokolo leti sa puta,
Jadnik ide tuđim stranama.

Oblaci teški predznak su buri;
Nebo je tako sivo i mračno.
A prosjak se teško dišući žuri,
Gledajuć nebo tužno i plačno.

Nesretan život je njegov
Teška mu sudba ta;
Nigdje ne vidje dobro
Već i sam plod je zla.

Nađeno dijete on je
Ne pozna nikog svog;
Ne zna ni da postoji
Vrh svih nas — dobri Bog.

Ne može ni da radi
Tek pružat ruku zna,
Sakat na jednoj nozi
Trpi bez prestanka.

Obilazi gradove, sela,
Sav umoran, blijed i gladan;
Tjeraju svuda ga ljudi
On odlazi dalje, jadan.

U jarak pokraj puta
Teško je sjeo sad gle,
Ne može više da luta
I moli ljude te.

Ponestaje mu snage
Boli mu sve to jače,
A srce njegovo tužno
Drhćuć, sve više plače.

Željka Banovac

EVOLUCIJA ŠTREBERA

Crtež: Ivica Švertasek

Slučajno sam na urednikovom stolu našao crtež našeg »vicmahera« Šverte **»Evoluciju jednog štrebera«.** Duhovit crtež koji dozivlje u svijest mnoge misli i iskustva.

— Štreber, — to nije samo neka jednostavna stvar: Dva prsta, koja se neprestano kao šaš dižu u zrak, bodući jadno nebo i koja iz godine u godinu vidno rastu, jedno čelo koje se navorava i znoji i jedna ćela koja kroz kosu sve više i više prosijava.

Štreber je **socijalni** problem. Štreber je **moralni** problem.

Ne štreberčić drugo, treće, četvrto ili petoškolac, gimnazijalčić, neumorna razredna muha koja oblijeće jedinicu (sve to još može biti veselo i zabavno!) — nego štreber kao drug u životu, štreber kao biće koje uz nas živi u društvu (i ogorčuje nam taj život!), štreber kao kolega u službi: naš predpostavljeni ili naš podređeni. Štreber uopće kao pojava. Štreber i štreberstvo kao posebni moral (bolje rekuć kao nemoral).

A što je to štreber? Teško ga je definirati, doista, jer je sličan kameleonu koji se pojavljuje u hiljadu boja.

Kad dolazi kao **laktaš,** onda ova čudna zvijerka, svojim dvjema rukama kao krt ruje put kroz mnoštvo svojih bližnjih. Hoće li od tog rovanja biti oštećena dvojica ili stotina, to se štrebera ne tiče. Podmetanja, klevete i drugi rad u mraku za njega nije zlo: to je samo »metoda« rada.

Štreber je **kukavica i tiranin istodobno.** Pokaži mu šaku pred nosom, a on će ti je prevrćući očima oblizati. Ali ako opazi da ti se je jedna noga slomila, on će ti brže bolje smrskati i drugu. To je onaj štreberski »biciklizam« kako ga je okrstio T. Toth. (Biciklizam, jer se biciklist gore svija, a dolje gazi.) U razredu se štreber vrti pred profesorom umiljat kao pudl, a pred kolegom koji ga moli za pomoć triumfira u svojoj moći kao afrički lav. Netko je štrebera usporedio s bogom Janusom; zaista, sjajna usporedba: i on ima kao starorimski bog vremena — dva lica.

Sprijeda gleda blago kao svetac, straga grmi kao satrap. Pred višima, jačima i predpostavljenima svija se kao vrbin prut, dok pred manjima, slabijima i podložnima mlati kao batina.

— Oh, kad bih samo imao dosta čavala zabio bih mjesto onih pločica u vlaku s trojezičnim natpisom: »Ne naginji se kroz prozor!«, milijune pločica s riječima: **Oprez! Čuvaj se štrebera!** i to ne samo u tri jezika, nego u svim mogućim živim i mrtvim jezicima i dialektima. I dakako, zabio bih ih ne samo u vlakovima, već i u svakom tramvaju, u svakom uredu, na svakom uglu i na svakoj školskoj klupi. Svuda!!!

Ce-ce

Prvi razred . . .

Četvrti razred . . .

Osmi razred

PROLJETNO PISMO U SANATORIJ

ŠKOLSKI DRUGARI SVOME DRUGU LJ.

Druže!

Lakokrile laste sa plavoga juga donijele su mlado proljeće u svome cvrkutavom kljunu.

Proljeće ... proljeće ... proljeće ...

Došlo je ... hitro ko lepet srebrenih krila golubice, ljupko ko mlado lice, toplo ko davno čekani poljubac dobre majke.

Došlo je ... eno ga na polju, trči po stazama, visi na granama, po stranama raspinje zelene šatore.

I sve je lijepo, divno i krasno kao predosjećaj raja.

O dobri i dragi druže, čujemo da si dobro. I Bog će dati biće još bolje. Budi nam dobar kao i prije, a vedar ko proljetno jutro. Mi dobro znamo: tko ne ljubi ruku strogog kralja Bola, taj živjeti ne zna. I zato pođimo kroz život s nemirnim srcem u drhtavoj ruci; stisnimo ga jako, kad bude tražilo mnogo i bićemo sretni.

Zar ne vidiš druže? Podigni oči ... pogledaj kroz prozor: s rukama sočnim proljeće Ti ljupko maše. Prikupi snagu ... sa ležaja skoči ... sa sebe baci bijele plahte ... razgali bolne grudi ... u prirodu srni, kao mladi srndać ... no vani sve kipi, buji i prska. Proljeće Te zove ... proljeće Te mami ... ono će Ti dati mladosti i snage.

Ne kasni poći k našim stranama. U našoj bašči proljeće pjeva ... grohotom se smije ... poskakuje ... klikće ko dražesni, obijesni dečko.

Ne kasni ... požuri ... Bijeli puteljak kuda si krunicu molio roni u zelenu mladost trave i čeka u osami na Te.

U procvaloj lurdskoj spilji bijela Madona sa smirenim gledom očekuje dolazak Tvoj.

Dva čempresa vita na ulazu naše bašče na prste se dižu iza krupne kuće i nekuda pogled šalju — čekaju dolazak Tvoj.

P. P.

STJEPAN KRČMAR:

KOCKA JE PALA

III.

Praznici su došli.

Poput vrućih ljetnih zraka nebeskog sunca, ušli su oni u đački život. Obuhvatili ga čitavog i zavladali potpuno s njime.

I Ivica Dobričić se je veselio praznicima. Borba koju je započeo bila je teška i on je tražio tišinu da se u njoj što bolje spremi za iduću školsku godinu. Treba mnogo čitati, mnogo znati što se u školi ne uči. Sada je slobodan od školskog rada i u zelenoj prirodi odmarat će se spremajući se za borbu. Veselio se praznicima, jer mu dolazi brat Milan i on će ga uputiti u dalnji rad — biti mu putokazom u njegovoj borbi.

Susret je bio nadasve srdačan.

»Mnogo se veselim tvojem dolasku!« bile su Ivičine prve riječi.

»Treba da puno radimo.«

»I hoćemo.«

Sutradan kad su zajedno obilazili polja i livade, pozdravljajući se sa seljacima, na čijim licima se je odražavao napor ali i unutarnja sreća i kad su sjeli pod debeli hlad visoke topole, govorio je Ivica bratu:

»Uspješna se borba ne može voditi bez organizacije. Ja mislim, da je sada potrebno da se udružimo, te da zajednički nastupamo i radimo.«

»Tako je, brate. Ja sam ti upravo o tome htio govoriti. Pojedinac u današnje vrijeme može vrlo malo da učini. Pogotovo mi katolici — u ovo doba, kad je dekristijanizacija općenita i kad su neprijatelji kršćanstva tako snažno organizirani. Nasuprot jednog organiziranog napada bezbožnika treba postaviti jednu veliku organizaciju. Drugačiji se uspjeh može očekivati ako se mi katolici organiziramo i proradimo po jednom jedinstvenom nacrtu.«

Ivica ga je pozorno slušao.

»Da li to misliš na K. A.«

»Pogodio si. Papa Pio XI. je uvidio da svećenstvu treba suradnja svjetovnjaka, da svjetovnjaci u svojim staležima postanu apostoli Kristove vjere i osnovao je veliku K. A.«

»Samo ja je još uvijek dobro ne poznam?« — i crvenilo stida pređe mu licem.

»Već ćeš je upoznati. Ona je u Hrvatskoj tek u počecima. Donio sam ti knjige iz kojih ćeš je detaljno proučiti, jer sam uvjeren da hoćeš da radiš u njoj.

»Hoću«, bio je kratak, ali odlučan odgovor Ivice, a sveto raspoloženje prelilo se licem. Jer on je osjećao da je ovo za njega veliki dan, kad on stupa u redove nove organizacije, a bratu svome polaže svečanu zakletvu.

»Još danas treba da počneš s učenjem. Jer tko hoće da se bori za jednu ideju, taj je mora i poznavati i ona treba da ga prožme kao što voda pročima morsku spužvu.

Dani puni rada prolazili su brzo. Ivica je marljivo proučavao.

Jutra su ga opajala svojom mladošću, prolazeći kroz livade pune bisera bijelih anđelčića. To je bila njegova šetnja. Potom je odlazio u crkvu na svetu misu.

A kad je sunce palilo površinu zemlje Ivica je u vrtu, u hladu starog oraha čitao i pisao.

Svaki je dan bio zadovoljniji. Bliži se početak nove školske godine, koju je Ivica s radošću očekivao, i njegovo znanje o K. A. se povećava.

Praznici su bili na svršetku.

Jednog dana sav sretan doleti Ivica u sobu k bratu:

»Sve sam svršio! Možeš me pitati.«

Ispit je trajao preko dva sata. Milan je htio da vidi, je li Ivica sve dobro shvatio.

Odgovori su bili precizni. Milan je sjao od sreće.

»Brate, ja sam zadovoljan i sretan. Pođi u svoju gimnaziju i baci sjeme ove velike i uzvišene ideje. Neka i tvoja škola postane rasadište zdrave budućnosti nove Hrvatske.«

Suze radosnice potekoše mu niz lice. Ivica priskoči i zagrli svog brata. I on je bio veseo. Samo jedna želja mu je obuzimala dušu — da što prije započne škola. On je htio raditi, boriti se i žrtvovati se za ovu ideju, a i . . . pobijediti.

IV.

Sunce je obasjavalo neravni pločnik i donosilo miris zrele jeseni, koja je dostojanstveno silazila u nizine.

Škola je započela i Ivica Dobričić je bio ispunjen zdravom srećom. Umolio je brata za pomoć da uzmogne stanovati u gradu, jer je veliki rad u novoj organizaciji bio od zamašna značaja. Ostalo bi nadomjestio podukama. Brat je pristao i Ivica je postao još veseliji.

»Treba osnovati društvo i marljivo početi s radom«, bila mu je najvažnija misao.

Pošao je kateheti, ocu Fortunatu, franjevcu:

»Patre, treba osnovati Katoličku Akciju.«

»Momče, to je dobra ideja. Samo se bojim da ti neće uspjeti.«

»Hoće! Mora! Ja ću sve uraditi da to postignemo.«

»Neka ti Bog bude u pomoć. Sa svoje strane i ja ću sve uraditi i pomoći ti«, pomalo se počeo oduševljavati mladi kateheta, videći toliko odlučnosti kod Ivice.

Ivica je postao još zadovoljniji. I kateheta je pristao. Uspjeh je siguran.

A sutradan je u školi počeo s radom: pridobivanjem članstva. Prvo je sve razjasnio Joševiću. Bio je unaprijed uvjeren da će ga on shvatiti i prihvati veliku misao o Katoličkoj Akciji. I nije se prevario.

»Što misliš, da li ćemo moći pronaći članova?« pitao je Ivica.

»Bit će dosta teško. Pa ti dobro poznaš prilike na školi. Ali ako se žilavo prihvatimo posla, morat će uspjeti.«

»Ne smiješ biti pesimista. Još ima dobrih kolega.«

»Ima ih. I mi ih trebamo ujediniti i organizirati.«

»U svakom razredu treba pronaći bar jednoga đaka, da dobijemo tako jasan pregled u svim višim razredima. U nižim će valjda ići lakše.«

I pođu na posao.

Bio je odmor. Ivica nehajno pristupi Dragecu Brčiću, šestoškolcu. On je imao sve preduvjete da postane dobar član.

»Jesi li danas imao Lenca?« upita ga.

»Jesam. I što misliš, već je na prvom satu govorio o majmunima. On bez njih nezna ništa«, žestio se Dragec.

Ivica nije znao da će tako lako uspjeti. Jer nakon ovoga bio je uvjeren, da neće i dalji uspjeh biti težak.

»Trebalo bi tome već jednom stati na kraj«, nastavio je Ivica.

»I ja tako mislim. Onako, kako si ti prošle godine s njime brzo svršio.«

Ivica pođe hrabro i dalje.

»Mi svi koji tako mislimo trebamo se organizirati u jedno izvanškolsko društvo, u kojem bi dobivali više praktičnog znanja, a i elana i borbenosti.«

Dragec ga je pozorno slušao i odobravao, što se vidjelo po veselim crtama njegova lica.

»Jedno katoličko društvo bi izvrsno došlo«, hrabro je nastavio Ivica.

»Nije loša ideja. Samo ako ćeš je ti Ivica, nastojati ostvariti, uspjet će.«

»Nemoj precjenjivati moje snage.«

Malo se zamislio.

»Mislio sam da osnujemo Katoličku Akciju. Same ti riječi govore — rad, akcija u katoličkom duhu, na spasavanju duše bližnjih. Bi li ti bio za to?«

»Pristajem«, odlučno izjavi. »A u mojem razredu imade još dvojica kolega, koji su protiv Lenca, a i njegovih nazora. Njima ću ja govoriti.«

»Vidi se da si shvatio. Tako treba raditi.«

Zvono je pozvalo na sat.

Veseli izgled Joševićeva lica odavao je da je i on uspio. Ivica je nestrpljivo očekivao svršetak sata, da dozna, kakove je bio Jošević sreće.

»Kako je?« upitao je Ivica čim je profesor izašao iz razreda.

Imadem dvojicu iz osmog razreda«, i veselje je titralo na licu.

»Sad nas je već sedam«, i ispriča Joševiću svoj uspjeh.

Rad na pridobivanju kolega je nastavljen. Kod nedjeljne svete Mise zapazio je Ivica Vladu Mirkovića, petoškolca. Tih, miran i pobožan odgovarao mu je. On ga je i prije poznavao kao takovog i zato se odmah odluči da ga pita:

»Ti tvoji petoškolci su strašno nemirni pod svetom misom«, započeo je Ivica.

»Kad im nije stalo ni do mise, ni do vjere. Ne slušaju katehetu, nego samo Lenca.«

»Jesu li svi baš takovi?«

»Našlo bi se ipak tri, četiri koji vjeruju i slušaju katehetu. Ali ostali . . .

»Vi bi se trebali složiti i početi djelovati u razredu. A možda bi još bolje bilo, kad bi se svi u školi složili, pa zajednički proradili.«

»To bi bilo dobro. Zauzmi se ti za to.«

»Ja sam odlučio da osnujemo društvo. Tu bi se mi odgajali za apostole Kristove vjere. Pristaješ li i ti?«

»Pristajem!«

»Reci i svojim kolegama. Na sastancima ćemo se bolje upoznati s našim društvom i s njegovim ciljem«

Odmah je poslije toga otišao kateheti.

»Patre, ja sam s Joževićem pronašao članove. Već nas ima preko deset.«

Kateheta se je zadovoljno smješkao. Znao je on da će mu sada rad biti lakši, jer ima đaka koji su mu iskreno odani, koji će s njim zajednički raditi na istom cilju. Više mu neće moći pojedini profesori predbacivati, da je na školi nepotreban, jer nijedan đak ga ne sluša, ne vrši što on traži i ne uči vjeronauk.

»Mnogo si uradio Ivica. Bog će ti platiti!«

»Sve je to Božje djelo«, i žarko pogleda malo Raspelo što je stajalo na stolu patra Fortunata.

(Nastavit će se)

KAKO ĆEŠ PROSUĐIVATI UMJETNIČKU SLIKU

Bilo bi potrebno da i ti, ako želiš da budeš naobražen i svestran, imaš barem kakav takav sud o umjetničkom djelu, ako ne već svoje posebne poglede. Obično se ti pogledi stiču u prvom redu od onih prvih utisaka, koje mi dobijemo pred nekom slikom; zatim nešto i od sadržaja, koji one predstavljaju; a možda često i po onom što se obično priča ili čita okolo nas: u revijama i novinama ili javnom mnijenju ... bez obzira bili ti utisci točni ili ne!

Prije svega treba ti nešto savjetovati: ako te slikarstvo ne zanima mnogo (a možda i ništa!), ne smetaj drugima, da se za nj zanimaju; a ako te možda netko upita za sud, budi iskren i odgovori: »Ovdje baš ništa ne razumijem. Ne tvrdim, da to ne može biti nešto za čim se drugi ne bi mogli oduševiti; ali bilo bi glupo da se ja takmičim s nekim i izričem svoje sudove, a da se nisam zanio svim srcem za Lijepim«.

Ako te slikarstvo, međutim, privlači i oduševljava, onda je već druga stvar. U prvom redu moraš biti svjestan, da se profinjeni ukus, kao i ostalo, stiče **pomalo:** doduše s onim što ti posjeduješ u sebi, ali i dokazima i pogledima izvana. Nikada ti ne će pasti na pamet, da nakon par pročitanih stranica kakvog velikog književnika izričeš svoj sud o njemu, ako si ti dosad čitao samo pustolovne romane ili podlistke u novinama. Slično je nekako i sa slikarstvom: mi moramo ići na izvor, onamo gdje je stvoreno najbolje. Prošetaj se katkad kojom izložbom ili kakvom galerijom slika. Ako tu naiđeš na umjetnike, koji će možda glasno razgovarati o pojedinim slikama, pusti neka te oni vode; prati pozorno njihove primjedbe, jer će ti one otvoriti bezbrojne poglede na koji način da sudiš o umjetničkoj slici, koje ti ni ne pretpostavljaš; ništa ne smeta, ako će njihovi sudovi biti osrednji: oni će gotovo uvijek biti za tebe zanimljivi.

Pođi često i sam na koju izložbu; zaviri često i sam u koju umjetničku knjigu s reprodukcijama. No ne očekuj, da će ti to donijeti nenadano otkrivenje: ono će naprotiv biti polagano! Tebi će se sigurno većinom svidati portret neke žene samo zato što je ona lijepa, neka scena možda zato što predstavlja neki povijesni

događaj, koje te mnogo zanima, neki pejsaž zato što je on isti kutić, u kakvom bi ti želio živjeti. Ali malo pomalo ti ćeš opaziti, da je to što te privlači samo **način,** kojim je ova slika izrazila ljepotu ove žene, da je to **atmosfera,** koja se oslobađa iz ovog pejsaža, — koji može biti i svakidašnji, a da te ipak privlači. Tek će kasnije doći vrijeme, gdje će bogatstvo jednog clair-obscure-a, profinjenost i dubina neba, snaga suprotstavljanja i harmonija jedne boje u odnosu s drugom, doći na prvo mjesto tvog opažanja. I iza toga interesirat će te da li je to slika, koja pripada flamanskoj ili mletačkoj školi, antici ili renesansi ... Napredovat ćeš dotle da će te zanimati pojedini umjetnici posve **lično;** ova imena pred kojima si se ti divio samo iz respekta, a s mnogo dosade i nerazumijevanja, postat će napokon tvoji **svakodnevni prijatelji:** Rembrandt, tihom toplinom svojih vizija, Leonardo da Vinci čistoćom svojih forma, Tizian, Giotto ...

Tad će se dogoditi, da ćeš, ako slučajno uđeš u neki salon, nakon što si se sprijateljio s kakvim ovakvim velikim slikarom opaziti i instinktivno osjetiti da to nije isti svijet, da je to neka posve različna atmosfera, koja struji ovdje, različna od one, koju si do sad osjećao. Zašto? Na to je teško odgovoriti riječima. Potsjetit ću te na događaj, koji se dogodio jednom umjetniku. On je odlučio da pođe nekom stručnjaku, ne bi li saznao od njega da li je neka izvjesna slika, koju su pripisivali El Grécu, zaista njegova ili od njegovih učenika. Stručnjak je počeo na dugo izlagati sve razloge, koji su govorili da ta stvar zaista pripada El Grécu ... Nakon objašnjavanja od pola sata, on odsječeno dogovori: »Međutim, sve ovo nije važno, to ipak nije jedan El Gréco!« On je **osjetio** da to nije **duh** velikog slikara.

*

Posebno poglavlje bi zauzelo moderno slikarstvo! Tu je već teži problem: što da ti misliš o onoj slici koja sistematski deformira prirodu, koja nastoji samo zadiviti publiku. Moramo li sve zabaciti? To bi bila preuranjena ludost: jer moderno slikarstvo uopće ne bi postojalo, kad bi se ono zadovoljavalo samo time, da daje ono isto što i staro; mi vidimo, da su umjetnici prošlih stoljeća zauzeli svoje sigurno mjesto u povijesti umjetnosti, a da su ipak za svog života bili nerazumijevani od naših starijih! Hoćemo li dakle sve prihvatiti? To bi bilo već jako teško!

Na koncu mora ti se napomenuti, da bez predrasuda i s mnogo dobre volje prihvatiš sve ono što je vrijedno i što je umjetničko u svim tim pokušajima moderne umjetnosti. Dakako otvorenih očiju i ustaljena ukusa, profinjena umjetnošću prošlih velikih majstora! Jer ne smiješ zaboraviti da oni, koji čine te pokušaje — ma kako nam oni često bili strani — nisu, kako se to obično misli, lakrdijaši i diletanti. Jer dok neki od njih žive od umjetnosti ugodno, dotle stotine za nju umiru ...

Prema »L'appel de la J. E. C.«, lista francuske dačke K. A.

ODGOVORI UREDNIŠTVA

Ovim brojem završavamo ovu godinu »Luči«. Iako možda sve još nije bilo kako treba, nadamo se da će na godinu biti u redu, tako da »Luč« bude iz broja sve bolja i bolja. Da to postignemo čini nam se, da bi se u prvom redu trebali pobrinuti naši suradnici, osobito oni srednjoškolski, koji su se, eto, tek u zadnjim brojevima počeli javljati. Ništa ne smeta, ako

prvi put nije možda stvar uspjela: onaj tko odmah gubi nadu, sigurno ne će nikad ništa ni postići. Uspjet će međutim, sigurno drugi, treći put, ako pokuša. Ta na koncu »Luč« je u svojih XXXVI. godina uvijek izbacivala naše najbolje sile, koje su — ako pogledamo njihove prve radove — isto tako početnički i bojažljivo pod pseudonimima slale svoje prve radove uredništvu. Zato se nadamo, da će se mnogi mladi na godinu ogledati na stranicama »Našeg puta« što češće, ne samo literarnim prilozima nego i ostalim člancima.

Budući da nam neki od mladih suradnika nisu poslali svoje adrese, pa čak ni svog imena i prezimena (a to uredništvo mora točno znati!), to ovaj puta svima odgovaramo ovdje:

»Gartis«, Koprivnica. Vidi se, da si početnica. No budući da su ti obje stvari proćućene i proživljene, čini mi se da bi mogla dati i bolje. Zato se javi na godinu. Ukoliko budeš manje sentimentalna, sigurno će nešto ući. Pazi na pravopis: (srećom!)

E. Koly, Široki Brijeg. Stvar nije loša po temi i ona bi bila potreba da uđe na stranice srednjoškolaca. Ali ne djeluje uvjerljivo, osim toga potsjeća i previše na Papinijevu »Molitvu Kristu«. Budi neposredniji i samostalniji; pazi pored toga na stil (»Vjetrovi razuzdanih strasti, slomljenih nada, porušenih ideala viju granjem procvalih snova« . . .) Rukopisi moraju biti pisani samo na jednoj strani! Zašto se tvoji drugovi ništa ne javljaju?

S. B., Dubrovnik. Zašto nema nikakvog glasa poslije one karte? Ukoliko ne dolaziš na jesen u Zagreb, nadam se da će štogod stići.

»Ada«, Makarska. Piše se samo na jednoj strani! »Moja ljubav«, kako vidiš nije ušla. Ono iz drugog pisma o majci je malo previše pripovijedalačko; trebalo bi biti malo više lirski. Javi mi svakako svoje ime i adresu. Ukoliko budeš čitala dobre stvari, držim, da ćeš imati uspjeha.

»L u č« izlazi početkom mjeseca. — Uredništvo i uprava; Zagreb, Trg Kralja Tomislava 21. — Broj ček. računa: 35-634. — »L u č« uređuje urednički odbor. — Odgovorni urednik: Luka Brajnović, Zagreb, Erdödijeva ul. 2. — Tiskara »Grafika«, Zagreb, Gundulićeva 24. — Za tiskaru odgovara: Franjo Vedrina, Zagreb, Bulićeva 5.